

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД
НА ВИВЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ
ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК»**

(19-20 березня 2021 р.)

Полтава
2021

УДК 80"312"(063)
С 91

**С 91 Сучасний погляд на вивчення актуальних питань
філологічних наук.** Матеріали науково-практичної
конференції (м. Полтава, 19-20 березня 2021 р.). – Херсон:
Видавництво «Молодий вчений», 2021. – 100 с.
ISBN 978-966-992-438-4

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Сучасний погляд на вивчення актуальних питань філологічних наук». Розглядаються загальні питання української мови і літератури, романських, германських та інших мов, мови і засобів масової комунікації, теорії і практики перекладу, міжкультурної комунікації та інші.

Збірник призначено для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться філологічними науками, а також для широкого кола читачів.

УДК 80"312"(063)

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Капаци А.Ю.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ
У ШКОЛАХ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН 6

Кирилюк С.А.

ПРОБЛЕМА ДВОВОМНОСТІ В УКРАЇНІ 10

Пилипишин С.І.

ЗМІЩЕННЯ ЧАСОВИХ ПЛАСТИВ З ПОГЛЯДУ СУЧАСНОСТІ
(З КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ)..... 13

Сергієнко В.С., Лебеденко С.О.,

ЦЕНТРАЛЬНІ ОБРАЗИ РОМАНУ
ДАРИНИ ГНАТКО «ДУША ОКАЯННА»..... 17

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Фиалковская О.Е.

«ГЕРОЙ» ВРЕМЕНИ В РОМАНАХ В. ПЕЛЕВИНА:
ПРОБЛЕМАТИКА, ХАРАКТЕР,
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ 22

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Берчук Ю.В.

ПЕТРАРКІВСЬКИЙ ТОПОС ЛЮБОВНОГО ПЕРЕЖИВАННЯ
В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХVІ СТОЛІТТЯ..... 26

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Горобчук К.О.

СЕМАНТИЧНІ ПОЛЯ ФЛОРИСТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ
(У ПОРІВНЯННІ З УКРАЇНОМОВНОЮ)..... 31

Красовська І.В.

РОЛЬ ЕМОЦІЙ У ПРОЦЕСІ СПРИЙНЯТТЯ МОВЛЕННЯ
(НА МАТЕРІАЛІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ) 34

Rizvanli N.S.

LINGUO-STYLISTIC PECULIARITIES OF POLITICAL SPEECHES (ON THE EXAMPLE OF DONALD TRUMP'S PUBLIC SPEECHES).....	38
--	----

**ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ,
ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО**

Бищенко Т.І.

ГЕНДЕР ЯК ІДЕНТИФІКАЦІЙНА СТРУКТУРА В НАРАТИВІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	42
---	----

**ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ,
ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО**

Балакірєва Г.Ю.

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ПРОСОДІЯ» У МОВОЗНАВЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	46
--	----

Егоров Н.В.

ТАКТИКА РАЦИОНАЛЬНОЙ ОЦЕНКИ В МЕДИЙНОМ НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОМ ДИСКУРСЕ НА АНГЛІЙСКОМ И БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКАХ.....	49
---	----

Есемуратов А.Е.

ТИПЫ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ ХОДЖЕЙЛИЙСКОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН	53
--	----

Поклад В.Н.

СПЕЦИФИКА ОППОЗИЦИИ «СВОИ-ЧУЖИЕ» В ТЕКСТАХ АНЕКДОТОВ	56
---	----

Цуна А.И.

ВАРИАТИВНОСТЬ ПРЕРЫВАЮЩЕЙСЯ МОДЕЛИ УСЛОЖНЕНИЯ ДИАЛОГИЧЕСКОГО ЕДИНСТВА В РАЗГОВОРНОМ ДИСКУРСЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И ИСПАНСКОГО ЯЗЫКОВ).....	59
--	----

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Капля В.В.

ДОШЛЮБНІ ПІСНІ ПРО КОХАННЯ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ.....	62
--	----

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Оразымбетова З.К.

ЯЗЫК И СТИЛЬ ЖАНРА СТАТЬИ В ГАЗЕТЕ..... 66

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Воронова О.Ю.

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ

РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЮДИНИ..... 71

Голубенко Н.І.

ДО ПИТАННЯ ПРО АДЕКВАТНІСТЬ

ПЕРЕДАЧІ МОДАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ..... 74

Захарчук А.О.

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ

В ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАнь FLASH FICTION..... 77

Клименко А.А.

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ НЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКОМУ

ПЕРЕКЛАДІ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ 81

Shcherbak A.O.

LEXICAL AND GRAMMATICAL FEATURES

OF DIALECT SPEECH: TRANSLATION ASPECT..... 85

Ященко О.М.

ОФІЦІЙНО-ДІЛОВА КОРЕСПОНДЕНЦІЯ

В ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ (НА МАТЕРІАЛІ

НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЛИСТІВ)..... 89

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Безвесильная Н.Т.

ТРУДНОСТИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ 94

Иванов А.Э.

НЕВЕРБАЛЬНЫЕ СРЕДСТВА КАК ПОКАЗАТЕЛЬ

КООПЕРАТИВНОСТИ КОММУНИКАЦИИ 96

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Капаци А.Ю.

студент,

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ У ШКОЛАХ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Після набуття чинності у 2017 році нового Закону України «Про освіту» звертається особлива увага на вивчення української мови у школах з навчанням мовами національних меншин. У даному дослідженні розглядатимуться основні проблеми вивчення лексикології української мови у школах та класах з російською мовою навчання. *Актуальність* теми полягає у тому, що сучасна навчально-методична база не досить розвинена саме із розгляду питань, що стосуються лінгводидактики української мови у школах з навчанням мовами національних меншин. Слід зауважити, що обрана тема ще не була об'єктом детального вивчення та дослідження, що й зумовлює *новизну*. *Мета розвідки* полягає у зіставленні лексикології української та російської мов та виявленні основних відмінностей, дослідження лінгвальної специфіки зіставних мов, розгляді актуальної проблематики вивчення лексикології, пошуку шляхів удосконалення комунікативних навичок учнів шкіл з російською мовою навчання. Сформульована мета передбачає розв'язання низки конкретних *завдань*, а саме: 1) виявити основні відмінності між українською та російською лексикою; 2) дослідити актуальні питання вивчення лексикології на уроках української мови у класах з російською мовою навчання; 3) знайти та донести до загалу учительської спільноти шляхи удосконалення вивчення лексикології української мови учнями російськомовних класів з метою покращення учнями результатів зовнішнього незалежного оцінювання, а також їхніх комунікативних навичок з української мови.

Варто зазначити, що обидві зіставні мови споріднені за генеалогічною класифікацією мов, адже належать до індоєвропейської

сім'ї, слов'янської групи, східнослов'янської підгрупи. Пройшовши крізь призму історії та певні суспільно-політичні явища, у тому числі й лінгвоцид, який негативно вплинув на лексику української мови, зіставні мови мають свої певні властивості та особливості як у лексичній будові, так і на інших лінгвістичних рівнях (фонетичному, фразеологічному, дериваційному, морфологічному та синтаксичному).

Ознайомившись з навчальною програмою Міністерства освіти і науки з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин, спираючись на досвід вчителів таких шкіл, можна виокремити наступну проблематику вивчення лексикології:

1) українсько-російський суржик, або росіянізми, – це лексичні одиниці, запозичені й побудовані за правилами російської мови. Це досить поширена проблема лексики російськомовних учнів, адже їм важко зорієнтуватися у семантиці й різноманітності українських лексем, правилах творення української лексики. До прикладу, праску називають «утюгом», митницю – «таможнею», однокласницю Олену називають «Альоною» тощо. У цьому випадку слід звернутися до такого мовного явища як пуризм – навмисного усунення із власної лексики слів іншомовного походження, або слів побудованих за принципами певної іноземної мови. Чому постає така проблема, як українсько-російський суржик? У цьому випадку проявляє свою діяльність психолінгвістичний аспект вивчення мови. Учні формують свою думку рідною мовою і при здійсненні комунікативної дії, машинально, не згадуючи про правила деривації української мови, перекладають речення на українську мову за принципами російської;

2) українська мова має багатозначні слова, семантику яких учні запам'ятовують і розуміють досить складно. На розрізнення та розуміння значення впливають наступні критерії: а) власне семантичний – знання одного певного значення того чи того слова. Наприклад, слово горизонт в українській мові налічує 12 синонімічних значень, деякі з яких можуть спонукати учнів до зовсім іншого розуміння сенсу лексеми – обрій, небозвід, небосхил, крайнебо, круговид, кругозір, кругогляд, виднокруг, видноколо, виднокрай, небокрай, овид [1]; б) словотвірний – це критерій, який допоможе зрозуміти семантику певного українського слова, завдяки способам деривації того чи того слова. Наприклад, слово добродій учні зрозуміють саме за допомогою словотвірного критерія, адже це слово складено із двох морфем «добро» та «дія», таким чином

стає зрозуміло, що добродій – це той, хто чинить добро; в) морфолого-синтаксичний, або його ще можемо назвати граматичним – це критерій, що впливає на розуміння семантики слова, шляхом переходу того чи того слова в іншу частину мови, тобто слово проявляє певні морфолого-синтаксичні ознаки, тим самим спонукаючи учнів до хибного тлумачення й розуміння змісту речення. Наприклад: «Даруйте, у вас *часом* немає зайвого зошита в клітинку?» У цьому реченні лексема «часом» проявляє морфологічні ознаки прислівника, а не іменника, також виконує функцію другорядного члена речення і виступає обставиною. «Майстер навчився володіти *часом* і не марнувати його дарма», – а в цьому реченні словоформа «часом» проявляє морфологічні ознаки іменника, тобто мається на увазі, що час – тривалість існування явищ і предметів, яка вимірюється століттями, роками, місяцями, годинами, хвилинами [4, т. 11, с. 274]; виконує функцію другорядного члена речення і виступає додатком;

3) українська мова має безліч слів, які не мають прямого перекладу російською, тому постає проблема освоєння й тлумачення таких слів учневі російськомовного оточення. До таких слів можна віднести: митець, добродій, вирій, залізниця, книгарня, кав'ярня, нівроку, обіруч, неабиякий, ремствувати, нишпорити, пломеніти і т. ін.;

4) явище міжмовної омонімії – це лексеми двох зіставних мов, які мають тотожну форму, але різняться семантично. На це явище учителям російськомовних шкіл слід звернути особливу увагу, адже це також одна із специфік української та російської мов. У цих мовах є досить багато міжмовних омонімів, лексичне значення яких учні мають знати і правильно застосовувати задля власної комунікативної компетенції. Наприклад: *укр.* луна (відгомін) – *рос.* Луна (місяць), *укр.* уродливий (гарний) – *рос.* уродливый (потворний), *укр.* родина (сім'я) – *рос.* родина (Батьківщина), *укр.* рибалка (той, хто ловить рибу) – *рос.* рыбалка (риболовля, тобто процес), *укр.* лаяти (сварити) – *рос.* лаять (гавкати).

Отож, розглянувши основні актуальні проблеми вивчення лексикології української мови варто перейти саме до методики викладання. Необхідність формування мовної особистості спонукала до визначення найголовніших аспектів навчання української мови. Традиційно в методиці української мови визначають такі аспекти її навчання: лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний [2]. Кожний з цих підходів вимагає нового трактування. Лінгвістичний підхід передбачає врахування нових досягнень у галузі

мовознавчої науки (когнітивної й комунікативної лінгвістики тексту, психо- і соціолінгвістики). Педагогічний аспект навчання української мови вимагає врахування її значення для пізнавальної і творчої діяльності, мовленнєвого розвитку учнів. Дотримуючись психологічного підходу, мусимо враховувати ті психологічні чинники, які забезпечують якість засвоєння мови та формування комунікативної компетентності учнів. Моральний та естетичний підходи до навчання мови орієнтують учителя на виховання в школярів позитивного ставлення до мови, усвідомлення її суспільних функцій і ролі в розвитку особистості, сприйняття її краси і багатства [3, с. 125].

Також варто дотримуватись лінгводидактичних принципів української мови. Одним із принципів є розуміння та сприйняття української мови, в першу чергу, як державної мови, що дасть поштовх формуванню та вихованню мовної особистості. Вчителям варто звертати увагу на культуру свого мовлення, використовувати у своїй лексичній якомого більше різноманітних синонімічних та власне українських, не запозичених лексем. Поширювати серед учнів українську класичну літературу, адже це значно збільшить лексичний запас будь-якої людини. Не слід забувати, що вивчення мови треба організовувати усіма видами та засобами мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіювання, письмо, читання тощо. Учніям варто розширювати функційність української мови у своєму житті на побутовому рівні, мати якомого більше співрозмовників, які володіють українською, розширювати своє мовне оточення, наповнюючи його україномовними співрозмовниками, використовувати засоби масової комунікації суто українською.

Слід зазначити, що лінгводидактичні принципи вводять в дію такі аспекти як комунікативний (здатність втілювати свої інтенції, використовуючи українську лексику), психолінгвістичний (здатність формувати власні думки українською мовою, тобто намагатися змінювати власний мовний код), прагматичний (звертати увагу при комунікативній дії українською на певні лінгвальні обставини, тобто враховувати проблеми взаємодії комунікантів), когнітивний (здатність засвоювати та запам'ятовувати семантику нових українських лексем, будувати речення лексично правильно).

Отже, враховуючи усі складники та аспекти лінгводидактики української мови в школах з навчанням мовами національних меншин, вчителям варто поглиблювати та звертати увагу на особливості викладання державної мови в таких школах, підвищувати та

удосконалювати власні компетенції щодо змісту освіти в національній школі, вивчати закономірності та принципи навчання мови. Таким чином, враховуючи результати розвідки, можна говорити про значні досягнення у вивченні учнями російськомовних класів української мови. У межах отриманих результатів, в подальшому можна досліджувати інші розділи мовознавства української мови, розглядати ці розділи з погляду лінгводидактики, що значно прискорить вивчення та засвоєння української мови усіма охочими.

Список використаних джерел:

1. Всесвітній словник української мови. URL: <http://surl.li/fcwr> (дата звернення: 30.08.2020).
2. Концепція мовної освіти 12-річної школи. *Дивослово*. 2002. № 8. С. 58-62.
3. Пентилюк М. Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової і повної освіти в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2010. Вип. 50. С. 123-130.
4. Словник української мови. В 11 т. Т. 11. Київ : Наукова думка, 1980. 699 с.

Кирилюк С.А.

викладач,

*Відокремлений структурний підрозділ
«Київський торговельно-економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-економічного
університету»*

ПРОБЛЕМА ДВОМОВНОСТІ В УКРАЇНІ

Двомовність або білінгвізм – явище володіння двома мовами як рідними. Характерне для певних осіб, груп осіб, країн тощо.

Знання нацією рідної мови на пряму відображає її розвиток. А відродження і розвиток української нації – це важлива стратегічна мета всіх українців, які живуть в Україні.

Українська державність залежить від того, чи ввійде національна ідея в свідомість громадян, і мові належить особливе місце в процесі консолідації.

Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є стаття 10 Конституції України, Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 р. щодо застосування державної мови органами державної влади, використання її в навчальному процесі, а також законодавчі акти, зокрема закони «Про національні меншини в Україні», «Про освіту», «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення» тощо. Але на жаль, не дивлячись на це, мовне питання в Україні стало предметом гострої політичної й ідеологічної боротьби.

Сильна державна мова є гарантією присутності країни у площині світової культури і цивілізації. Держава з чіткою національною та мовною позицією має широкі можливості зарекомендувати себе як сильна та сучасна країна. Однак, в Україні дехто вперто стверджує про офіційну українсько-російську двомовність.

В цій ситуації доречно навести слова чесько-європейського націоналога Б. Клінберга, який у розвідці «Народ і національність» (1919 р.) підкреслював, що «мова творить своєрідність народу і народ мусить мати свою рідну мову, інакше він перестає бути народом» [1].

Дослідник Г. Бурячок влучно підмітив, що «завдяки мові нормально функціонує її організм як політично, так і економічно, і культурно. Мова – найголовніший чинник консолідації нації, її основна ознака... Втрачаючи мову, людина тим самим перестає бути членом мовної, а отже, етнічної спільноти...» [2].

Одним із наслідків явища двомовності є втрата особистої національної свідомості. На думку Т. Возняка: «Повного забуття старого і входження в нове немає. Людина надовго, а, зазвичай, назавжди залишається в певному «між». Цей стан, ясна річ, далекий від ідеалу і є станом розщепленості» [3].

Проблему двомовності необхідно розглядати саме з погляду її впливу на психіку людини. Якби більшість членів соціуму володіли б обома мовами в однаковій мірі, легко переключалися з однієї на іншу, тоді б можна було би вести мову про збалансовану мовну ситуацію. Однак, на думку деяких лінгвістів, як Б. Гавранек, А. Мартіне, Є. Хауген, повне володіння двома мовами перевищує психічні можливості звичайної людини.

Для більшості мовців України характерним є перехід з рідної мови на мову співрозмовника, що свідчить про ослаблення мовного імунітету та втрату престижу мови. І у більшості випадків незручно почуває себе той, хто говорить українською, саме він переходить на мову співрозмовника.

З двомовності у суспільстві виникло таке явище, як суржик (хаотична українсько-російська мішанина).

Вивчаючи суржик, деякі дослідники спрощують проблему і заохочують білінгвізм. Мовознавець В. Труб вважає суржик виявом «низького культурно-освітнього рівня» і відносить його до просторіччя [4]. Але у повсякденному житті часто зустрічаємося з випадками масової мовної некомпетентності, притаманної викладачам, лікарям, політикам. Зрештою, В.Труб робить висновок, що просторіччя є однією з нормативних підсистем мови і не загрожує її повноцінному функціонуванню.

Філософ Т. Вознюк поставив проблему суржику в контексті конкретного людського існування: «...ми не можемо не бачити того, що суржикові варіанти стали мовою для мільйонів людей, і ми повинні ставитися до них серйозно, бо, судячи з усього, матимемо з ними справу ще дуже довго... Принаймні навіть з чисто гуманітарних міркувань ми не маємо права відмахуватись від них і не бачити за ними проблем мільйонів людей... У суржиках українська мова ... теж приховано існує, хоч багатьом і, можливо, справедливо, здається, що лише животіє» [5].

Отже, ситуація двомовності є надзвичайно нестабільною як у мовному, так і в культурно-політичному аспектах. Як наслідок – виникає явище суржику, і ми маємо справу з мовною некомпетентністю мільйонів українців, які потрапили в залежність від історичних реалій. Ці процеси стають небезпечними, коли вони починають проникати в мову, спричиняючи інтерференцію всіх рівнів, що носіями мови сприймається як норма.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія етнодержавознавства / Ю. Римаренко, В. Черенець та ін.; за ред. Ю. Римаренка. – К., 2000. – Ч. 1. – Кн. 2. – 522 с.
2. Бурячок Г. «Просвіта»: історія та сучасність (1868–1898). – К., 1998. – 308 с.
3. Возняк Т. Відродження івриту та української. Онтологічні підстави та наслідки // Сучасність. – 1992. – № 8. – С. 107–112.
4. Труб В. Явище «суржику» як форма просторіччя в ситуації двомовності // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 46–48.
5. Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – 345 с.

Пилипишин С.І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
викладачка-методистка,
Відокремлений структурний підрозділ
«Бережанський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»*

ЗМІЩЕННЯ ЧАСОВИХ ПЛАСТИВ З ПОГЛЯДУ СУЧАСНОСТІ (З КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ)

Працюючи вже кілька років у руслі історико-літературних досліджень, ми не раз згадували концепти Р. Козеллека [6; 7], в річичі яких подаємо назву цієї публікації і далі розгортаємо хронотопні його виміри, які сягають аж пограниччя ХХ–ХХІ століть.

Тепер у зміщених часових історичних пластах доводиться постійно вдаватися до ретроспективних і антиципаційних орієнтацій. Динаміка дослідницького мислення не тільки подумки, а й уявно скеровує сучасне покоління молодих літературознавців у минуле й майбутнє. *Ретро* проектує практику, світовідчуття і пізнання довкілля та самого себе в осяжну минувшину, у спогади, у нашу пам'ять. Антиципація, з погляду рецептивної естетики, означає заздалегідь складене уявлення про подальший розвиток подій, маючи такі елементи духовного світу, як «передбачення, передчуття, здогадування» [1, с. 786]. На такому вимірі глобалізації пізнання всього довкілля і своєї сутності в теорії літератури та культурології складається модель рецептивної поетики. Вона по-своєму озброює компаративіста щодо пізнання словесних текстів. У цій справі йому допомагають і сприяють міжпредметні зв'язки, міжнаціональні культурні взаємини, нові численні теорії, які склалися упродовж ХХ століття [2; 8; 9]. При цьому не може домінувати якийсь один з численних ракурсів, бо рецепція супроводиться типологією подібних і суміжних текстів [3; 4]. Як показали українські дослідники, об'єднані в певну інтерпретативну спільноту, дуже ефективно спрацьовує історична ретроспектива і в українській літературі [5]. Автори наукового збірника «Історична ретроспектива в українській літературі» переконливо це

продемонстрували на різних жанрах і постатях митців давньої доби [5, с. 11–50], нової [5, с. 54–108] і новітньої словесності [5, с. 109–150].

Таким чином, для становлення дискурсу про українську самодостатність потрібен був культурно-історичний контекст тривалістю 150-300 років і подвижницька націєтворча діяльність таких геніїв, як Тарас Шевченко, універсалістів, як Іван Франко, Михайло Грушевський і Леся Українка, таких працьовитих культурно-політичних діячів, як Михайло Драгоманов і Володимир Винниченко та багато інших.

З погляду сучасної рецептивної естетики, її зрілого рівня в європейському просторі, з національних варіантів, а також з тих психологічних, етико-критичних передумов, які мала в кінці XIX століття й Україна, доцільно брати до уваги повноту кожної національної культури, систему основних видів мистецтва – художньої літератури, театрального, образотворчого, артистизму, музично-хореографічного креативного самовияву талентів тощо, щоби переконливо трактувати українську самодостатність і культурно-національну ідентичність.

На зламі XIX і XX віків українство, переборюючи несміливе українофільство, відзначало 200-літній ювілей нової української літератури. І. Франко написав з цього приводу віршовану промову «Великі роковини», прочитавши її як «пролог» до ювілейної вистави за п'єсою І. П. Котляревського «Наталка Полтавка». Як відзначив Ф. Погребенник, «жоден інший твір І. Франка не сприймався сучасниками з такою емоційною силою» [10, Кн. 4, с. 13].

У загальнокультурному контексті нашої теми, крізь призму переосмислення сенсу історико-літературних взаємин, з новими смисловими акцентами звучать поезії «Не пора, не пора / Москалеві й ляхові служити» (1880), «Ляхам» (1882), «Розвивайся ти, високий дубе» (1883), «Великі роковини» (1898), «Мойсей» (1905); публіцистичні статті «Поза межами можливого» (1900), «Одвертий лист до гал[ицької] української молодезі» (1905), «Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова» (1906) та ін.

Зокрема у згаданому вже поетично-публіцистичному тексті пророчє звучали такі слова з уст самого І. Франка, як діалог з поколіннями українців:

Кожний може стать Богданом,
Як настане слухний час.
Мовиш: «Нині інші війни».
Ну, то іншу зброю куй,

Ум гостри, насталою волю,
Лиш воюй, а не тоскуй!
Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!
Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мушиш дати ти одвіт.
Кожний думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогні,
Важиться тепер вся доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитаюся, мов тінь, –
Пропаде кривава праця
Многих, многих поколінь.
У таких думках держися
І дітей своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця, –
Буде паска й коровай.
«Чи побіди довго ждати?
Ждати довго!» То й не жди ж!
Нині вчися побіджати,
Завтра певно побідиш.
Тож не даром цвіт розцвівся!
Чей же буде з цвіту плід.
Таж не даром пробудився
Український жвавий рід.
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях у твердих.
Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнім: «Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмере!» [10, Кн. 4, с. 11–12].

Якщо в численних «багатотомниках», які виходили в Україні, спадщина І. Франка ретельно і безжально цензурувалася на угоду пануючим тоді ідеологічно-політичним інтересам, то свідомість І. Франка не могла вільно функціонувати ні серед читачів, ні серед дослідників. Щойно в незалежній Україні почало поступово оприлюднюватися художнє, літературно-критичне, публіцистичне, філософське слово далекоглядного творця, з такого погляду дослідники в Україні й поза кордонами її держави з року в рік демонструють і мотивують світоглядну еволюцію не тільки І. Франка, а й культурологічні горизонти його ближнього довкілля і віддаленого кількома поколіннями простору культури.

Отже, зосередивши свою увагу на трьох десятиліттях ХІХ століття у широкому контексті тодішньої літературної критики, історії літератури, ми з допомогою концептів теоретика історії Р. Козеллека вийшли у якнайширший культурологічний простір *fin de siècle* (пограниччя) аж до ХХ–ХХІ віків.

Теперішньому досліднику, з погляду сучасності, закономірно довелося постійно вдаватися до ретроспективних і антиципаційних орієнтацій. На зламі ХІХ–ХХ століть, було чимало людей – журналістів, літературних критиків, фахових публіцистів, – які володіли своєрідним типом мислення і по суті випереджували свій час, ставали суголосними до нашої сучасної епохи.

Таким чином, зіставну функцію концепт «дискурсу української самодостатності» почав виконувати у дослідників, які мали намір описати, осмислити і порівняти відтінки складних колізій, конфігурацію і логіку процесів, розмаїття ситуацій, багатокультурність кожної з них у міру освоєння використовуваного текстуального матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття : антологія / за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доповнене. Львів : Літопис, 2001. 832 с.
2. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія. Київ : Смолоскип, 2008. 360 с.
3. Гром'як Р. Орієнтації. Розмисли. Дискурси. 1997–2007. Тернопіль : Джура, 2007. 368 с.
4. Гром'як Р. На шляхах до міжлітературної рецепції: деякі акценти і доміанти. *Біблія і культура : зб. наук. статей*. Чернівці : Рута, 2008. С. 5–10.

5. Исторична ретроспектива в українській літературі : збірник наукових праць / упоряд. Г.Ф. Семенюк, Л.Т. Задорожна, Г.М. Штонь та ін. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2003. 165 с.

6. Козеллек Р. Минуле майбутнє: про семантику історичного часу. Київ : Дух і літера, 2005. 380 с.

7. Козеллек Р. Часові пласти: дослідження з теорії історії. Київ : Дух і літера, 2006. 436 с.

8. Наливайко Д. Компаративістика й історія літератури. Київ : Акта, 2007. 424 с.

9. Наливайко Д. Сучасна літературна компаративістика: аспекти й тенденції *Слово і Час*. 2007. № 5. С. 28–30.

10. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. / упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко та ін. Київ : Дніпро, 1995. Кн. 4. 703 с.

Сергієнко В.С.

студентка;

Лебеденко С.О.,

кандидат філологічних наук, доцент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЦЕНТРАЛЬНІ ОБРАЗИ РОМАНУ ДАРИНИ ГНАТКО «ДУША ОКАЯННА»

Дарина Гнатко (справжнє ім'я авторки Юлія Іргізова) – сучасна українська письменниця, дипломантка літературного конкурсу «Коронація слова» – народилася та зросла у мальовничому місті Кременчуці Полтавської області. Значне місце у її доробку займає історична проза, наприклад, романи «Катерина» (2015), «Душа окаянна» (2017), «Мазуревичі. Історія роду» (2018) та інші.

«Душа окаянна» – третій історичний роман Дарини Гнатко. Колоритна образна система роману насичена з одного боку сильними і владними героями, якими керує егоїзм, пиха і жадова влади, а з іншого – щирими, здатними до самопожертви персонажами. Через вчинки

головних героїв авторка відкриває читачеві очі на справжню суть людського існування, проливає промінь світла в темний морок серця.

Метою дослідження є аналіз центральних образів в романі Дарини Гнатко «Душа окаянная». Завдання, що випливають із мети, – з'ясування способів їх втілення та розкриття їх значення. Теоретико-методологічними засадами дослідження системи образів у романі стали наукові розвідки Н. Арутюнкової, М. Жулинського, В. Кожінова, В. Костюченка, М. Наєнка, В. Неділька, М. Сиротюк, М. Слабошпицького, А. Швець та інших.

Образ інтерпретується у філософії, мистецтві, психології, естетиці [5]. У художній літературі – це одне із ключових понять, яке визначає природу, форму і функцію художньої літературної творчості. У центрі художнього образу стоїть зображення людського життя, показане в індивідуальній формі, але яке водночас несе в собі й узагальнене поняття, іншими словами, художній образ – це «узагальнене відображення дійсності в конкретній формі, картина людського життя (або фрагмент такої картини), що створена за допомогою творчої фантазії» автора [1].

У широкому розумінні образ – це форма відображення дійсності в мистецтві, яка не притаманна науковій та повсякденній сфері життя. У вузькому значенні під цим терміном розуміють конкретну і водночас узагальнену картину людського життя, яка створена за допомогою вимислу і має естетичне значення [3]. Оскільки образ певної людини набуває узагальненого характеру, йому притаманна художня вигадка, яка посилює узагальнене значення художнього образу, невід'ємне від уявлення письменника про ідеал, підкреслює в ньому те, що допомагає утвердженню цього ідеалу або суперечить йому [2].

Образ – це факт уявного буття, він щоразу заново реалізується в уяві адресата. В естетичному аспекті образ є організмом, в якому немає нічого зайвого і який справляє враження краси саме в силу досконалої єдності та усвідомленості своїх частин. Розглядаючи теоретичні засади пізнання художнього образу, Ю. Максименко і Д. Синенький роблять висновок, що «художній образ – це завжди образ перетвореної відчуттями, емоціями та мисленням реальності, її естетичне узагальнення і специфічна модель» [6]

Прозу Дарини Гнатко ще не досліджували літературознавці. Нові твори авторки, написані в ХХІ столітті, потребують детальних студій. Наше дослідження певним чином ліквідує цю прогалину.

З перших сторінок роману ми знайомимося з головними жіночим персонажем Мартою Красногляд. Для зрозумілого і послідовного аналізу образу Марти представимо його через призму інших героїв. При розгляді персонажів доречно поєднати індивідуальне і типове, національне і загальнолюдське – це забезпечить повноцінне сприймання образу і не перетворить його у вихолощену схему. Використовуємо різноманітні засоби художнього зображення: самохарактеристику, авторську характеристику, порівняння. Авторка зуміла показати найкращим чином образи жінок.

Д. Гнатко дає такий портрет Марти: «...Марта була схожа на батька: таке саме темне, майже чорне, волосся, вродливе, хоча й з мени різкими рисами, лице та чорні очі» [4, с. 3]. Паралельно авторка розкриває характер дівчини через образ матері Васси Карпівни: «...Дві старші дочки успадували її вдачу покривати голову хусткою покорі, а ось Марта, Мартуся... Із самого малечку виявляла вона незалежний, волелюбний норов, узявши від батька більше, ніж того бажалося Вассі. Щоправда, не взяла вона від Сави найгіршого – його люті та жорстокості, серця черствого. Далєбі, ані лютою, ані жорстокою Марта, на щастя, не була, але й покірливості не виявляла вона жодної хвилини свого недовгого віку. І саме це найбільше лякало Вассу, бо дедалі дужчало невдоволення панотця Сави до Марти, її бунтівних слів...» [4, с. 6]. І справді, з перших сторінок твору вимальовується образ надзвичайно вродливої і тендітної дівчини. Проте, майже відразу викликає занепокоєння те, що батько Марти Сава – тиран у власній родині, а об'єкт його знущань – найменша донька.

Марта Красногляд – це образ вольової, гордої, цілеспрямованої жінки, яка має надзвичайно загострене почуття справедливості. Мабуть, єдина людина, яку Сава Красногляд не зміг морально знищити, підкорити своїй владі – це була Марта. Ні численні залякування, ні систематичні побії батька не змогли в ній зламати жагу справедливості. Сава так говорить про рідну доньку: «От душа проклята, окаянна!» [4, с. 16].

Використовуючи такі яскраві портретні характеристики, авторка зображує контраст між героями. Читач убачає риси жінки, яка є символом нескореності, незламності. Особливо вражають слова Марти, які звучать до батька після того, як Сава насильно змусив дівчину позбавитися ненародженої дитини: «Я помщуся! Таким брудом та соромом покрию ваше ім'я, що не пишатись будете перед попами, а від сорому дременете в найдаліше село» [4, с. 37].

І її неспокійна, «особлива» вдача допоможе здійснити цю мрію: *«Байдуже їй зробилося до чужих почуттів, настільки потемніло, почорніло серце від ненависті, настільки зачерствіла поранена батьком дівоча душа...»* [4, с. 38].

Не менш яскравим, абсолютно протилежним є образ Сави Красногляда: *«Високий, широкий у плечах та ще доволі дужий, як на свої майже сімдесят літ, з напівпосивілим чорнявим волоссям та гострим поглядом вогняних чорних очей отець Сава Красногляд залишався ще привабливим чоловіком, а поважний вік тільки доповнював ту привабливість»* [4, с. 7]. Попри позитивний зовнішній портрет, Сава надзвичайно жорстокий, безсердечний та егоїстичний. Таку характеристику персонажу дає авторка: *«...Лиха таки людина, і довгі роки служіння Господові анітрохи не пом'якшили його серця, не змінили гнівливого, жорстокого норову. Сама Васса за роки подружнього життя вже якось ізвиклася з тим його лютуванням, хоч бувало й діставала від його гарячої руки таких побоїв, що тиждень тіло вогнем пекло. Після весілля перед нею постала зовсім інша, незнайома доти людина. Не було вже того ввічливого, навіть улесливого, чоловіка, якого знала вона до шлюбу. Він явив нове лице, створене гнівом і жорстокістю»* [4, с. 6].

Поширена в літературі ситуація – показати героя в несподівано ускладнених для нього обставинах, коли проявляється його справжня духовна сутність, коли в ньому нарешті видніється випадкове і наносне. Проба на міцність каркасу майбутнього людського характеру – один з найголовніших моментів сюжетного творення прози. Дарина Гнатко зуміла вдало скористатися цим принципом, змальовуючи образ отця Красногляда. Досить яскраво герой проявляє свої негативні риси характеру в ситуації, коли змушує рідну доньку випити отруту, щоб позбутись ненародженої дитини, систематично лупцює дружину, яка намагається захистити своїх доньок: *«Піп Красногляд шулікою метнувся до дружини. Із силою вдарив у заплакане біде лице, зоставивши на нім швидко почервонілий знак від своєї важкої руки, потому вхопив за косу не вбраного під очіпок волосся, намотав із дужою, нелюдською силою, жбурнув об двері...»* [4, с. 34]. Сава жорстокий, лютий чоловік, який цінує лише владу і статки, а власна родина – це лише спосіб досягнення омріяної мети. Без жодного докору сумління Красногляд віддає дочок одна за одною за нелюбів, адже це вигідно для його статусу.

Кожен образ, а точніше його характер, вимальовується в динаміці, в розвитку. Авторка сконцентрує увагу на головній думці, яка впливає з прочитаного: «Виграє той, хто вміє чекати!» Саме такі романи несуть певне моральне навантаження, виховують майбутню особистість, вчать загартовувати характер. Створюючи образи Марти та Сави, письменниця вдало змалювала зовнішність героїв, розкрила позитивні і негативні вчинки, взаємовідносини, думки і почуття, інтереси, прагнення, окремі характеристики від імені інших персонажів (маємо на увазі вставні епізоди, екскурси в минуле).

Слід зазначити, що головні герої роману показані письменницею у стані їхнього формування. Дарина Гнатко не поспішає змалювати вже готову особистість, а демонструє процес її становлення. образи батька та доньки врівноважують одне одного, відбувається корисний взаємовплив персонажів, і як результат – усвідомлення своїх помилок, покаяння...

У романі Дарина Гнатко торкається важливих проблем, твір відрізняється високою художністю, образністю, психологізмом, правдивістю змалювання різних доль в життєвих випробуваннях. Для сьогоденного читача цей твір є актуальним, адже порушує проблеми взаємовідносин батьків та дітей, насилля в родині.

Список використаних джерел:

1. Белокуров С.П. Словарь литературоведческих терминов. URL: https://literary_criticism.academic.ru/216
2. Бодоева А.А. Художественный образ и его особенности в творчестве китайского поэта Гу Чэна (1956–1993). URL: <http://old.bsu.ru/content/pages2/1073/2011/BodoevaAA.pdf>
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник / За наук. ред. О. Галича. Київ : Либідь, 2007. 488 с.
4. Гнатко Дарина. Душа окаянна. Харків, 2017. 288 с.
5. Лисенко Є.А. Образ, словесний образ, художній образ: уточнення понять. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/708892.pdf>
6. Максименко Ю., Синенький Д. Теоретичні засади пізнання художнього образу. URL: <https://roippo.org.ua/upload/iblock/1fe/psykhol.-khud-obraza.pdf>

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Фиалковская О.Е.

магістр,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

«ГЕРОЙ» ВРЕМЕНИ В РОМАНАХ В. ПЕЛЕВИНА: ПРОБЛЕМАТИКА, ХАРАКТЕР, СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ КОНТЕКСТ

В. Пелевин является одним из знаковых и широко исследуемых представителей современной русской литературы. Творчество В. Пелевина входит в круг научных интересов многих учёных современного русского литературного процесса, среди которых М. Берг, Н. Беляева, О. Богданова, В. Курицын, Т. Колядич, Н. Лейдерман, М. Липовецкий, А. Мережинская, И. Скоропанова, Е. Тихомирова, М. Черняк, М. Эпштейн и многие другие. Одним из актуальных подходов к анализу природы творчества данного автора является определение социокультурного контекста: выявление на материале романов В. Пелевина ключевых философских и социологических модусов, которые определяют особенности аксиологической и эстетической системы действительности; систематизация характерологических черт «героя» времени, а также ключевых кризисных социальных явлений и их генезиса.

В тексте «Чапаев и Пустота» (1996) автором критически осмысливается проблематика сущности бытия, природа человеческой экзистенции в условиях всеподавляющего культурного кризиса и определённости исторического вектора развития. В. Пелевин изображает антологию исторических кризисов, вербализируя мифологическую инфраструктуру. Как известно, интерес к мифологической составляющей возникает вследствие великих национально-исторических кризисов и преобразований, в годы пересмотра эстетических и ценностных категорий. А. Мережинская, исследуя закономерности актуализации мифологической парадигмы, приходит к следующему выводу: «Повышенная мифологизация в творчестве «поколения 1990-х» связана с типологическими особенностями переходной эпохи, поисками

национальной идентичности, осмыслением специфики собственной культурной общности и отношений со старшими современниками» [7, с. 71]. Таким образом, автор воспроизводит в текстовой канве романа «Чапаев и Пустота» (1996) эсхатологический миф (миф этномаркированный, так как является доминантным в русской культуры по Н. Бердяеву [1]) и «миф о вечном возвращении» с целью изображения экзистенциального пути героев (мифологические модели, исследованные А. Мережинской [5]). Данные мифологические модели осмысливаются автором историсофски и реализуются как знамя пороговых национальных событий, повторяющийся круг исторических кризисов (мотив «иронии истории»; невозможность вырваться из трагического кода исторических событий), а также вербализуются в образах Революции 1917 года (приход к власти предводителей большевизма) и России времён Разрухи (водворение сил с идеями «бандитского капитализма» во главе).

Выход из рокового вечного возвращения герои ищут, применяя буддийские практики и мировоззренческие габитусы данной религии. По М. Элиаде: «Единственная возможность вырваться из времени, разорвать железный круг существования – это упразднение в себе человеческого и достижение Нирваны» [6]. На наш взгляд, буддийский контекст (в тексте реализуется как попытка обрести духовную гармонию в пространстве Внутренней Монголии (символическая вербализация Нирваны)) изображается В. Пелевиным иронически (автор деконструирует «миф о вечном возвращении» в «миф о вечном невозвращении») и является инструментом трансгрессивного эскейпизма героев (уход от несовершенного, драматического бытия, уразумение его тщетности), а также выступает синонимом абсолютной постмодернистской этики, предполагающей тотальную нравственную свободу, проявление которой не связано с созидательным, творческим началом, а скорее восходит к этическому критерию, не предполагающему морально-нравственной ответственности.

Слова Ж. Бодрийяра об обществе потребления не утрачивают актуальности в современности: «Люди в обществе изобилия окружены не столько, как это было во все времена, другими людьми, сколько объектами потребления» [2]. На постсоветском пространстве данное явление достигло апогея в конце XX и начале XXI ст., так как на формирование культурной и духовной вертикали оказывали влияние идеи, преисполненные сакрализацией религии потребления и культом унифицированного массового человека, укоренившегося на почве

«среднего класса». Х. Ортега-и-Гассет обозначил категорию массового человеке следующим образом: «Масса – это средний человек, посредственность <...>. Масса сминает все непохожее, недюжинное, личностное и лучшее» [8]. Подобный массовый личностный феномен, взращённый на почве ценностей «среднего класса», символизирует культурную и духовную модификацию личности, является драматическим портретом 90-х годов XX ст. В романе «Generation ‘П’» В. Пелевина сподвижники идеологии потребления, социально-культурные антигерои – «новые русские» становятся объектом сатиры и приобретают образы унифицированных человекоподобных существ, пресловутых оранусов, определивших свои места в капиталистическом мире согласно «вау-иерархии». В. Пелевин воссоздаёт поколенческий символ заката истории: поэт (Вавилен Татарский) превратится в рекламного агента («художник – субъект рынка» по В. Курицыну [4]), и черёд стихам не настанет, ведь воцарившаяся эпоха вестует о сумерках поэзии, отдавая предпочтение «драгоценным винам».

Стоит отметить, что в данном тексте имплицитно прослеживается историософское осмысление категории «естественное состояние» (термин Т. Гоббса, «Левиафан» [3]), которая экстраполируется автором с помощью формул: «война всех против всех», «человек человеку волк», «человек человеку вау» с целью изображения кризисной действительности 90-х как следствие децентрализованного государства. Также в романе возникает мотив утраченной культуры как следствие выбора человечеством пути цивилизационного, материального и утилитарного становления (в экстраполяции О. Шпенглера: дихотомия культура – цивилизация). В данном романе усматривается дидактический пафос, активизируется идея поиска национальной самоидентификации, а также освобождения человеческого сознания от навязываемых информационными центрами идеологических и культурных симулякров.

«Гайные виды на гору Фудзи» (2018) – критический отклик на современную действительность XXI века, попытка измерения человека в его историческом движении, экзистенциальной модификации. В данном тексте, несмотря на гротескную, сатирическую природу, преобладают черты трагического мироощущения («чувство мировой скорби» по А. Шопенгауэру), фаталистических оттенков исторического процесса и конечности человеческой субстанции (доминантный образ «крохотного человека, затерянного во Вселенной»). В. Пелевин рассматривая мировую геополитическую ситуацию, разоблачает двойную мораль

властной системы и чудовищное генетическое культурное перерождение в стихию идеологических штампов (важным эпизодом является «сеанс пустословия», во время которого герои приходят к выводу, что основным кодом кризиса является редукция культуры).

Также В. Пелевин подводит читателя к одной из важных социально-культурных проблем нашей современности, связанной с идеализацией и пропагандой феминизма как разрушительного и антигуманного института (карикатурное изображение эзотерического феминизма и феминистского движения 'Me too'). Важной категорией современного кризиса в романе «Тайные виды на гору Фудзи» (2018) видится абсолютизация идей технологического прогресса и искусственного интеллекта, приведшим к глобальной роботизации, порождению человеческих субъектов, лишенных творческого и духовного начал (на примере героев, стремящихся познать трансцендентное погружение в джаны с помощью эмо-пантографа – постижение искусственным техническим методом феномена духовного).

Подводя итог, хотелось бы отметить, что социокультурная проблематика является сквозной в творчестве В. Пелевина. Данный вывод позволяет очертить логическую цепь закономерностей социокультурного кризиса, которая представляет следующую смысловую триаду: редукция аксиологической шкалы – культуры – личности.

Список использованных источников:

1. Бердяев Н. «Русская идея» – [Электр. ресурс]. – Режим доступа: <https://predanie.ru/berdyayev-nikolay-aleksandrovich/book/69708-russkaya-ideya/#toc5>
2. Бодрийяр Ж. «Общество потребления» – [Электр. ресурс]. – Режим доступа: <https://www.e-reading.club/book.php?book=102633>
3. Гоббс Т. «Левиафан» – [Электр. ресурс]. – Режим доступа: http://lib.ru/FILOSOF/GOBBS/leviafan.txt_with-big-pictures.html
4. Курицын В. «Русский литературный постмодернизм». – [Электр. ресурс]. – режим доступа: <http://www.guelman.ru/slava/postmod/>
5. Мережинская А. Художественная парадигма переходной культурной эпохи. Русская проза 80-90-х годов XX века: Монография. – К.: ИПЦ «Киевский университет», 2001. – 433 с.
6. Элиаде М. «Миф о вечном возвращении». – [Электр. ресурс]. – Режим доступа: http://www.jagannath.ru/users_files/books/Mir4a_Eliade_-_Mif_o_ve4nom_vozvrashenii_Perevod_E.Morozovoi_i_E.Mura6kintcevoi.doc
7. Обрії наукового пошуку. Збірник на пошану професора Івана Мегели / За ред. М. Зимомрі. – Київ-Дрогобич: Видавць Карпенко В.М., 2011. – 428 с.
8. Ортега-и-Гассет Х. «Восстание масс» – [Электр. ресурс]. – Режим доступа: http://lib.ru/FILOSOF/ORTEGA/ortega15.txt_with-big-pictures.html

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Берчук Ю.В.

студент,

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

ПЕТРАРКІВСЬКИЙ ТОПОС ЛЮБОВНОГО ПЕРЕЖИВАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XVI СТОЛІТТЯ

Під петраркізмом розуміється наслідування художніх особливостей латиномовних та італомовних творів відомого італійського поета-гуманіста Франческо Петрарки. Воно розпочалося ще за життя митця і проявлялося у використанні слів, фраз чи навіть окремих рядків із його поезії, а також метафор та ідей, притаманних його творчості, іншими авторами. У вузькому сенсі італійський петраркізм трактується як дотримання т. зв. «петрарківського канону» – норм і правил, які обґрунтував у своїх літературно-критичних працях та проілюстрував власною ліричною творчістю італійський ренесансний поет П'єтро Бембо. Важливо зазначити, що перші наслідувальні поезії (зокрема, твори Джусто де Конті та Анжело Галлі) почали з'являтися в Італії ще в 1430-ті рр., тобто задовго до виходу трактату П. Бембо «Діалог у прозі про народну мову» (1505), однак цей петраркізм був радше стихійним явищем і мав здебільшого «інтуїтивний» характер та лише завдяки зусиллям останнього перетворився на течію з чітко окресленими естетичними цілями і правилами.

Для неіталійської європейської літератури петраркізмом правомірно вважати принцип творення любовної лірики під прямим чи опосередкованим впливом Ф. Петрарки. У різних національних літературах він мав свої особливості, відмінні від італійської моделі. У французькій поезії, приміром, Ф. Петрарку наслідували Клеман Маро, Мелен де Сен-Желе, представники «Плеяди» та ліонського гуртка. У німецькій – Мартин Опіц, Пауль Флемінг, Андреас Грифіус, у португальській – Луїс де Камоєнс, в іспанській – маркіз де Сантільяна, Лопе де Вега. В Англії петраркізм був пов'язаний передусім із

засвоєнням сонетного жанру. Першим серед англійців до творчості Ф. Петрарки звернувся Джефрі Чосер, котрий переклав 132-ий сонет італійця та включив його до своєї поеми «Троїл і Крессіда». Щоправда, при перекладі він порушив сонетну форму, внаслідок чого твір Ф. Петрарки неможливо виокремити з тексту поеми. Тому першим англійським петраркістом традиційно вважається Томас Вайетт. З-поміж 32-х написаних ним у 30-х рр. XVI ст. сонетів 12 є більш-менш близькими перекладами поезій із «Канцоньєре». Слідом за Т. Вайеттом до творчості Ф. Петрарки звертається і сер Генрі Говард – граф Саррі. Відомий елізаветинський критик Джордж Патнем у трактаті «Мистецтво англійської поезії» писав про Т. Вайетта і Саррі: «Вони відчистили нашу грубу і домашню манеру писати вірші від вульгарності, присутньої в ній досі, і тому справедливо можуть уважатися першими реформаторами нашої англійської метрики і стилю <...> їхні образи піднесені, стиль урочистий, вираз ясний, слова точні, розмір солодкавий і стрункий, у чому вони наслідують невимушено і ретельно свого вчителя Франциска Петрарку» [цит. за: 1, 109].

Найзначніших масштабів петраркізм досягає в англійській літературі у кінці XVI ст., коли після піратського видання «Астрофіла і Стелли» (1591) Філіпа Сідні у світ з'являються понад два десятки сонетних циклів, зокрема «Делія» Семюела Деніела (1592), «Ідея» Майкла Дрейтона (1594), «Аморетті» Едмунда Спенсера (1595), «Сонети» Вільяма Шекспіра (опубліковані 1608 р., проте написані протягом 1592–1594 рр.). Крім сонетної форми, що була ключовим інструментом англійського петраркізму, важливе місце у петрарківському каноні посідали також стилістичні фігури, насамперед, метафори, оксюмори, антитези, а також усталені художні образи, як то образ коханої жінки чи Купідона. Повторюючись у численних варіаціях практично у кожному англійському сонеті, вони перетворюються на т. зв. «загальні місця» – топоси, одним із яких був топос любовного переживання.

Найбільшу частку смислового простору петрарківських сонетів займають любовні стогони ліричного героя, котрий безнадійно і без ваємності закоханий або перебуває в розлуці з коханою. Ці нескінченні переспіви однієї і тієї ж думки, що коротко виражаються двома словами «я страждаю», стали топосом, який повторюється із сонета у сонет, із циклу в цикл, обов'язковим елементом петрарківського тексту.

Любовну скаргу ми знаходимо ще у Т. Вайетта, який, своєю чергою, запозичує її безпосередньо у Ф. Петрарки: розум ліричного героя у нього

виснажений¹ («my wearied mind»; «my woeful mind»); він ненавидить сам себе («hating myself»); бачить без очей і говорить без мови («without eyes I see and without tongue I plain»); його стан весь час змінюється: кохання в ньому то горить вогнем, то холодне, як лід («spurreth with fire and bridles with ice»; «in frozen thought now and now it standeth in fame»; «the foolish mind burneth and plaineth»); він відчуває і радість, і скорботу («now joy now woe»); зазнає мук сумління («sore repentance»); як і Ф. Петрарка, називає своє почуття помилкою («blind error»; «long error in a blind maze»); його рана смертельна («my deadly pain»; «painful life»); він то мужньо терпить біль («I abide and abide and better abide»), то кричить від бажання («crying I burn in a lovely desire»), то пригнічений до байдужості («and if I have after such bitterness, one drop of sweet, my mouth is out of taste»); він позбавлений будь-якої надії («vain thought»; «desert hope»; «all my thoughts are dashed into dast»; «desire increasing»; «my hope uncertain with doubtful love»; «that all my trust and travail is but waste»). Закоханий блідий, постійно зітхає і плаче («pale colour»; «wailing and sighing continually»; «the great annoy»; «torment my heart so sore»; «salt tears»; «with teary eyes, swollen and unstable»). Як бачимо, у Т. Вайетта представлений весь спектр любовного стану, часті зміни емоцій закоханої людини.

Граф Саррі більш стриманий у проявах почуттів, але і його герої відчуває жало любові на собі («a pang that inwardly doth sting»). Він плаче («vapoured eyes, dreary tears»), його відчай не знає меж («endless despair»), і солодкою здається думка про смерть від кохання («sweet is the death that taketh end by love»).

Ф. Сідні значно розширює арсенал слізних скарг, і чим концентрованіше він їх використовує, тим більше читач переконується, що ці скарги створені для риторичного ефекту, що це лише вправління у вибудовуванні синонімічного ряду. Наслідком надмірної частоти промовляння є втрата відчуття щирості, іншими словами – якщо в кількох текстах поспіль ми бачимо страждання, виражене в одних і тих же категоріях, це надокучає нас, і ми перестаємо сприймати його серйозно, поступово втрачаючи співчуття і співпереживання. Тільки те переживається гостро, що не досягнуто шляхом простого наслідування, а є суто індивідуальним.

¹ Тексти Т. Вайетта аналізуємо за джерелом: [5], графа Саррі: [4], Ф. Сідні: [2], Е. Спенсера: [3].

За словами Ф. Сідні, він намагався створити анатомію своєї печалі («the anatomy of all my woes I wrate»). У його поетичному арсеналі ми знаходимо: чорне обличчя горя («the blackest face of woe»); любовні рани, що кровоточать («love gave the wound»); сльози – діти печалі («sorrow comes with such maine rage that he kills his own children (tears)»); вони неочікувано виконують функцію чорнила («tears pour out his ink»; «oft with true sighs oft with uncalled tears»); відчай, що робить героя блідим («pale despair»); зітхання – вірні друзі («sighs breath out his words»; «yet sighs, dear sighs, indeed, true friends you are»; «true sighs, blind brain»); пером ліричного героя рухає біль («rain his pen doth move»), але цей біль солодкий («sweets my rains that my pains me rejoice»); в риданнях йому вчувається музика («sob-out words a perfect music give»); бажання народжує в ньому гріховні думки («desire doth plunge my well-formed soul in the mire of sinful thoughts»); його свідомість затуманена («I cry thy sighs, my dear, thy tears I bleed»; «grief, find the words, for thou hast made my brain so dark with misty vapours»); він благословляє своє прокляття і проклинає своє благословення («bless be my curse and cursed in my blisse»); відчуває запал любові («rage of love»); його серце кричить («my heart cries, oh, it burns»; «but on her name incessantly to cry»; «the more I cry less grace she doth impart»), тому він не може мовчати («my heart burns, I can not silent be»). Астрофіл Ф. Сідні хворий від кохання («my poor soul which now that sickness tries»), він хоче полегшити тягар серця («to ease a burdened heart»; «the tedious burdain of long woe»), називає себе бідним мирянином, якому недоступне таїнство («poor layman am I, for sacred rites unfit»). Таким є далеко не повний перелік.

Подібно описує любовні переживання і Е. Спенсер, ліричний герой якого сповнений печалі, зітхань і сліз («sighs and sorrows, many a dropping tear, tears at heart»; «I plead... I weep... I sigh... I wail»). Рана його глибока, і він майже вбитий («deep is the wound»; «I had been slayne... I hardly scapt with paine»; «of my harts wound and of my bodies greife the inward languor of my wounded hart»). Кохана грається його почуттями («makes my pain her sport»); в ньому горить вогонь бажання («I burn much more in boyling sweat»); він не може мовчати («if I silent be, my heart will break or choked be with overflowing gall»); його очі сліпі («I starve my body and my eyes do blind»); він позбавлений надії і виснажений («without hope of asswagement or release»; «weary woes pining languor»).

Відтак можна резюмувати, що топос любовного переживання виявився в англійській літературі дуже стійким. Присутність цього

топосу робить тексти англійських поетів риторичними, причому ця риторика бачиться авторам необхідною і обв'язковою для вираження власних почуттів.

Список використаних джерел:

1. Уайетт Т. Песни и сонеты ; [пер и коммент. Г. Кружкова]. М. : Время, 2005. 185 с.
2. Sidney Ph. Astrophel and Stella. URL: <http://pages.uoregon.edu/rbear/stella.html>
3. Spencer E. Amoretti. URL: <http://www.darkwing.uoregon.edu>
4. Surrey. Poems ; [ed. by J. A. Bennet]. Oxford : At the Clarendon Press, 1964. 169 p.
5. Wyatt T. Collected poems ; [ed. with an introd. by J. Daadler]. Lnd., Oxf., N.Y. : Oxford University Press, 1975. 408 p.

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Горобчук К.О.

студентка,

Науковий керівник: Вишивана Н.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

СЕМАНТИЧНІ ПОЛЯ ФЛОРИСТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ (У ПОРІВНЯННІ З УКРАЇНОМОВНОЮ)

Важливість рослинного світу для людини, а також той факт, що люди здавна проводять певні паралелі між собою та рослинами знаходить послідовне відображення у мові. Метафора «людина – рослина» є однією з основних та має універсальний характер. Вибір властивостей певної рослини в ролі прототипу переосмислення обумовлений двома причинами: з одного боку, особливості людського мислення, в наслідок чого формуються певні суміжні образи в різних культурах; з іншого боку, цей вибір залежить або ж може залежати від культурно-історичного розвитку країни, її географічного розташування, політичного устрою, а також досвіду всієї нації або ж конкретного індивідуума. Відповідно встановлення універсальних та унікальних рис флористичної символіки відіграє важливу роль, тому що може розкрити механізми формування фразеологічного фонду мови, а також вплинути на розуміння мовної картини світу певної нації.

Проведений аналіз фразеологічних одиниць з флористичним компонентом слугує доказом цього твердження. У ході дослідження було проаналізовано одномовні та двомовні фразеологічні словники німецької та української мови, а також електронні словники. Для створення картотеки було використано метод суцільної вибірки і в результаті чого в німецькій мові нами було виділено 432 фразеологічні одиниці з флористичним компонентом, а в українській – 271 (при однаковому обсязі вибірки).

Картотеку було класифіковано за тематичним принципом, таким чином матеріал дослідження дозволяє виділити певні семантичні поля:

1. Фразеологічні одиниці, що містять у своєму складі назви дерев: 41 фразеологізм у німецькій мові, що становить 9,5% вибірки та 41 фразеологізм в українській мові, тобто 15,1%: *як осика на вітрі* (дуже сильно тремтіти), *золоті верби ростуть* (нічого путнього не виходить), *врізати дуба* (померти), *es ist, um auf die Akazien zu klettern* (досл. «хоч на акацію лізь» – хоч головою об стіну бийся, від цього можна з розуму зійти), *vom ersten Streich fällt keine Eiche* (досл. «з першого удару жоден дуб не впаде» – не все виходить з першого разу) та ін.

2. Фразеологічні одиниці, що містять у своєму складі назви квітів: 52 фразеологізми у німецькій мові, відповідно 12% загальної вибірки та 9 фразеологізмів в українській мові – 3,3%: *цвісти як мак* (бути у розквіті фізичних і духовних сил), *як (панська) рожа* (дуже гарний, вродливий; розкішний), *купаний у любистку* (дуже вродливий; щасливий), *uralt Lavendel sein* (досл. «бути дуже старовинною лавандою» – щось дуже застаріле), *keusch wie eine Lilie* (досл. «чиста наче лілія» – цнотлива), *sie ist die reinste Mimose* (досл. «вона справжнісінька мімоза» – недотрога), *keine Rose ohne Dornen* (досл. «усі троянди не без колючок» – усе не без недоліків) та ін.

3. Фразеологічні одиниці, що містять у своєму складі назви рослин: 64 фразеологізми у німецькій мові (14,8%) та 60 фразеологізмів в українській мові (22,1%): *щоб тебе очеретиною зміряли* (побажання смерті кому-небудь), *порости мохом* (1) давно минути, забутися, 2) зістарітися, 3) стати бездушним, черствим), *кропив'яне сім'я* (чиновники, які беруть хабарі, бюрократи), *schwanken wie ein Rohr im Wind* (досл. «хитатися як очерет на вітрі» – бути не постійним, мати сумніви), *sich im Nesseln setzen* (досл. «сісти в кропиву» – зазнати невдачі), *Wermut in den Becher der Freude gießen* (досл. «додавати полин у бочку радості» – зіпсувати радість) та ін.

4. Фразеологічні одиниці, що містять у своєму складі назви городніх культур та плодів: 122 фразеологізми у німецькій мові, тобто 28,2% загальної вибірки та 90 фразеологізмів в українській мові, що становить 33,2%: *капустяна голова* (некмітлива, неуважна людина), *лізти в чужий горох* (втручатися в чий-небудь особисті справи), *як вичавлений лимон* (змучений), *eine Zwiebel hat viel Häute* (досл. «у цибулі багато шкірок» – лицемірний), *rot wie eine Tomate werden* (досл. «став червоний наче

помідор» – почервонів від сорому), *Pflaumen austeilen* (досл. «роздавати сливки» – говорити неприємні речі) та ін.

5. Фразеологічні одиниці, що містять у своєму складі збірні поняття: 87 фразеологізми у німецькій мові (20,1%) та 22 фразеологізми в українській (8,2%): *як гриби після дощу* (швидко й у великій кількості), *як квіточка* (дуже гарна), *в куці; по куцах* (подалі від відповідальності, безпосередньої участі у справі), *die verbotene Frucht* (досл. «заборонений плід» – сильна спокуса, оволодіння якою може призвести до біди), *die Blüte eines Landes* (досл. «квіт нації» – люди, що являють собою гордість країни), *etwas ist im Busch* (досл. «щось у куці» – хтось готує якусь підлу витівку) та ін.

6. Фразеологічні одиниці, що містять у своєму складі частини рослин: 66 фразеологізми у німецькій мові, що складає 15,3% загальної вибірки та 49 фразеологізмів в українській мові, тобто 18,1%: *сягати корінням* (брати свій початок), *як з гілля зірвався* (не володіючи собою, різко), *фіговий листок* (лицемірне маскування), *jmdn ein Dorn im Auge sein* (досл. «бути колючкою в оці» – дратувати), *zwischen Baum und Borke stecken* (досл. «бути між деревом і корою» – ні туди, ні сюди; знаходитися в критичному стані), *kein Blatt vor den Mund nehmen* (досл. «не брати листа до роту» – говорити відверто, не соромлячись) та ін.

Таким чином, аналіз семантики фразеологізмів з флористичним компонентом виявив, що фразеологізми із назвами городніх культур та плодів становлять 28,2% загальної вибірки з німецької мови та 33,2% з української, тобто є найбільш актуалізованими в обох мовах-культурах, проте в досліджуваних мовах однакові види рослин мають різну продуктивність. Історію людства неможливо відділити від споживання рослин у їжу. Городні культури та плоди є необхідними для людини, адже це насамперед спосіб виживання, зумовлений, значною мірою, вмістом певних неорганічних й органічних речовин. Спочатку людина їх брала безпосередньо з природи і лише з часом почала їх окультурювати і вирощувати біля житла. Таким чином, цей процес займав все більше часу і відповідно, мав великий вплив на формування лексичного запасу окремої спільноти та мовної картини світу в цілому.

Список використаних джерел:

1. Білоноженко В.М. Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наук. думка, 2003. – 786 с.
2. Бинович Л.Э. Немецко-русский фразеологический словарь. Москва: Аквариум, 1995. – 768 с.

3. Бинович Л.Э. Немецко-русский фразеологический словарь. Москва: Русский язык, 1975. – 656 с.
4. Коломісць М.П. Словник фразеологічних синонімів. – Київ: Рад. шк., 1988. – 198 с.
5. Ужченко В.Д. Фразеологічний словник української мови. – Київ: Освіта, 1998. – 224 с.
6. Худенцова О.В. К вопросу о фразеологизмах – маркерах языкового менталитета (на материале фразеологических единиц лексико-семантической группы «растение»). *Актуальные проблемы германистики и романистики*. № 9. Ч. 1. Слово в языке и речи. – Смоленск: СГПУ, 2005. – С. 137-146.
7. Якушева Е.Г. Семантические особенности фитофразеологизмов в немецком языке (на материале фразеологических единиц с компонентом-наименованием овощных культур). *Приволжский научный вестник*. № 2(42), 2015. С. 91-94.
8. Dr. Matthias Wermke, Dr. Kathrin Kunkel-Razum und Dr. Werner Scholze-Stubenrecht. Duden. Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. 2, neu bearbeitete und aktualisierte Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2002. – 955 s.

Красовська І.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ЕМОЦІЙ У ПРОЦЕСІ СПРИЙНЯТТЯ МОВЛЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Дослідження сприйняття мовлення та когнітивних механізмів, що забезпечують цей процес, вимагають синергію експериментальних даних та методів різних наук: фізіології, когнітивістики, лінгвістики, психології та психолінгвістики. У загально-науковому сенсі сприйняття розглядається як цілісний процес відображення предметів, явищ, ситуацій та подій у вигляді чуттєвих когнітивних репрезентаціях [5, с. 86]. Таким чином сприйняття – це, перш за все, фізіологічний процес, який складається з механізмів, що, з одного боку, забезпечують сприйняття мовлення, а, з іншого боку, його породження [5, с. 131]. Отже, цей аналітико-синтетичний процес складається з двох етапів, що уможливають синтез та аналіз звукової інформації. На першому етапі активуються слухові аналізатори, які виокремлюють в звуковому

повідомлення певні характерні ознаки та об'єднують їх у складні глибинні репрезентації. На другому етапі ці глибинні структури аналізуються завдяки когнітивним операціям та співвідносяться з певними змістами, що є елементами картини світу мовця [2; 5].

Слід зазначити, що обмеження енергетичного потенціалу нашого сприйняття відбувається шляхом фільтрації інформації, яка викликає/не викликає певний відгук у свідомості мовця [5, с. 58]. При цьому аналіз і синтез отриманої звукової інформації невід'ємний від роботи довгострокової пам'яті мовця, що зберігає релевантну для нього інформацію про навколишнє середовище [9, с. 11–20]. Довгострокова пам'ять фіксує та зберігає емоційний досвід мовця, його комунікативну компетенцію. Така інформація кристалізується у вигляді змістовних глибинних структур, що віддзеркалюють ієрархічну структуру мови [9, с. 4–30]. Накопичення цих «кодів» розглядається як тривалий і складний процес, що ґрунтується на свідомій та несвідомій обробці інформації під час комунікації і згодом утворює систему комунікативної компетенції мовця [1, с. 63–64].

У руслі когнітивних досліджень мови та мовлення емоції розглядаються як невід'ємна частина процесу комунікації, що здатна впливати на аналіз та синтез будь-якого звукового повідомлення [8; 9; 11]. Експериментальне вивчення процесу сприйняття емоцій доводять, що емоційно-насичені висловлення підвищують функціональну активність мозку людини. При цьому формується активне, особисте ставлення до повідомлення, провокуючи меншу емоційну відповідь [10, с. 89–95]. Наприклад, дослідження процесів сприйняття емоційного мовлення дітьми віком від 3-7 років свідчить про те, що під час декодування та осмислення емоційного навантаження висловлень на рівні активності коркових систем головного мозку відбувається значна зміна функціонування взаємодії між різними відділами головного мозку. У процесі сприйняття емоції неоднозначно активується права та ліва півкуля головного мозку. При цьому зафіксовано, що, з одного боку, внутрішньо коркова взаємодія у правій півкулі збільшується та стабілізується, з іншого боку, активується динаміка переформатування внутрішньо коркової взаємодії в лівій півкулі [1, с. 65–66].

Отримані експериментальні дані переконливо свідчать про те, що сприйняття на ранніх етапах розвитку людини невід'ємно від сенсомоторного процесу та, насамперед, від емоційної реакції. У зв'язку

з цим, сприйняття у ранньому віці пропонується визначати як «чуттєво подібне», «емоційно подібне» [3, с. 27–28].

Вирішуючи проблему ролі емоційної сфери у біологічній та соціальній організації людини, К. Ізард зазначає, що емоція є системою нейрофізіологічного, нервово м'язового та феноменологічного компонентів та результатом їхньої взаємодії [6, с. 48–54]. Отже труднощі, які об'єктивно виникають у процесі вивчення ролі емоцій у сприйнятті мовлення, зумовлюються особливостями їхнього функціонування [6, с. 22–24; 7, 34–40], а саме:

- емоції активують увесь організм;
- емоції можуть комбінуватися між собою і в «чистому вигляді» існують обмежений відрізок часу.

Спираючись на системний принцип ієрархічності емоційної сфери акцентується також увагу на не менш важливій для дослідження процесів сприйняття обставині, згідно з якою елементарні емоції можуть комбінуватися між собою, утворюючи певні комплекси, тому, наприклад, на основі вродженої емоції радості виникають вищі емоції задоволення, захоплення, блаженство, тріумфування, замилювання, гордість, самовтіха, самоповага [6, с. 40]. Отже, спираючись на три параметра, що характеризують емоційний стан мовця, емоції можна розділити на три емоційні модальності: радість, сум, гнів/страх [2, с. 12–16]. Визнаючи провідну роль емоцій у процесі декодування звукової інформації людиною, слід звернути увагу на те, що широке розуміння емоцій та емоційних станів, дозволяє трактувати їх як функціонально значущий елемент когнітивної системи людини, що виконує наступні функції [6, с. 58–60]:

- адаптивна – допомагають організму своєчасно й вигідно пристосуватися до зовнішніх умов;
- оцінна – засіб, за допомогою якого живі істоти, встановлюють значущість тих або інших предметів і явищ для задоволення своїх актуальних потреб;
- комунікативна – передають інформацію про стан мовця та про його ставлення до певних предметів, осіб або подій;
- прагматична – виступають фактором організації та регуляції комунікативної діяльності людини.

Спираючись на викладене вище, можна стверджувати, що експериментально [1; 8; 11] доводиться той факт, що основу свідомості людини становить взаємодія трьох систем – когнітивної, емотивної та

мотиваційно-вольової, то лише за умови гармонійної взаємодії вони здатні забезпечити ефективність дій людини. Саме тому емоції розглядаються як різновид мислення, як відповідь або комплекс відповідних реакцій, зумовлених когнітивними процесами.

Чим глибше ми проникаємо в суть проблеми сприйняття мовлення, тим зрозумілішим стає, що розглядати специфіку цього багатогранного процесу має сенс на фоні його взаємодії з емоційною сферою людини. Розуміти це так – означає зробити обов'язковою умовою неможливість ігнорування лінгвістикою емоційно насичених стимулів у процесі адекватної характеристики декодування й кодування звукової інформації у свідомості мовця.

Список використаних джерел:

1. Величкова Л.В., Абакумова О.В. Анализ восприятия детьми эмоционально окрашенной звучащей речи: экспериментальное исследование. *Вопросы психологии*. 2007. № 5. С. 62–67.
2. Винарская Е.Н. К проблеме базовых эмоциональных концептов. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2001. № 2. С. 12–16.
3. Выготский Л.С. Лекции по психологии. СПб. : СОЮЗ, 1997. 144 с.
4. Головин С.Ю. Словарь практического психолога. Москва : АСТ, Харвест, 1998. 301 с.
5. Жинкин Н.И. Механизмы речи. Москва : Изд-во АПН РСФСР, 1958. 159 с.
6. Изард К. Психология эмоций. СПб. : Питер, 2002. 464 с.
7. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. СПб. : Питер, 2002. 752 с.
8. Красовська І.В. Лінгвокогнітивні особливості просодичного оформлення англійських висловлень на позначення позитивних емоцій (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 10.02.04. Київ, 2009. 263 с.
9. Кубрякова Е.С. Проблемы представления знаний в современной науке и роль лингвистики в решении этих проблем / Язык и структура представления знаний: Сб. научно-аналитических обзоров. Москва : Рос. Академия Наук, Ин-т. научной информации по общественным наукам, 1992. С. 4–38.
10. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. Москва : Просвещение, 1969. 214 с.
11. Shibles W. Emotion. The Method of Philosophical Therapy. White Water, Wisconsin: Language, 1974. 492 p.

Rizvanli N.S.

Second year Master student,

Research Advisor: Shnyrovska L.V.

Assistant Professor,

Kyiv National Linguistic University

**LINGUO-STYLISTIC PECULIARITIES
OF POLITICAL SPEECHES (ON THE EXAMPLE
OF DONALD TRUMP'S PUBLIC SPEECHES)**

The political communication plays an important role in modern society. By the political speeches people can judge about development of political relationship between states, politicians' priorities in different spheres in a social-political life. Political public speech is an interaction of politician with his auditorium, means of propaganda, presentation of his views and positions, means of conveying and race for power. The meaningful role of language is obvious, as the language configures itself as a means of race for power and its retention. The language defines topicality of study of linguo-stylistic peculiarities of public speeches and definition of effective modes of speech impact on a wide auditorium.

The political speech is related to social-political oratorical sphere. It is a kind of public speeches, bearing invocatory and expository character. This kind of speech is marked by variety of emotional means, features of official style and use of political and economic terms [1]. A political speech is a speech in which currently important political problems are discussed and which is turned to mass auditory [2, p. 9]. For political speech is typical a presence of corporate author and orientation on influence.

I.N. Kuznetsov defines the following types of political texts: informational (propaganda and political education); persuasive (pre-election campaigning); polemical (is used in controversial issuances and interparty debates) [3].

For the material analysis of linguo-stylistic means for creating expressivity in Donald Trump's speech we took stenographs of 3 public speeches from the period of 2016–2018 years: Victory Speech (9.11.2016), Inauguration Speech (20.01.2017), State of the Union Address [4-6].

The speech pattern of Donald Trump is characterized by figurativeness and expressivity. In his speeches there are different linguo-stylistic devices.

On the syntactical level the more often are syntactical parallelism and emphatic constructions. Here there are some examples:

Syntactical parallelism: (1) «*We are going to fix our inner cities and rebuild our highways, bridges, tunnels, airports, schools, hospitals. We're going to rebuild our infrastructure, which will become, by the way, second to none. And we will put millions of our people to work as we rebuild it*» [4].

(2) «*We must protect our borders from the ravages of other countries making our products, stealing our companies and destroying our jobs*» [5].

The method mentioned above helps to create rhythmicity and expressivity. The President using this device makes accent on an accurate orientation to fulfill election pledge. In the second example, syntactical parallelism strengthens an emotional impact, enforcing an argument about necessity 'to protect themselves from other countries'.

In Trump's speeches there are a number of emphatic constructions on 2 levels: lexical and grammatical. This device lets put a logical stress in the sentence, highlighting the most important part in the utterance: (3) «*What truly matters is not which party controls our government, but whether our government is controlled by the people*» [5].

(4) «*And it is the people who are making America great again*» [6].

In the examples 3, 4, the emphasis is expressed by constructions «What...is» and «it is...who», thereby the manipulation takes place: listeners' attention is accented on an advent of new president and people eventually will play an important role and their opinions will be taken into consideration.

On the lexical level here we found epithets, antithesis and metaphor. The lexical repetition is an effective rhetorical instrument, as continually repeated idea has more chances to linger in people's mind:

(5) «*We are one nation and their pain is our pain. Their dreams are our dreams. And their success will be our success*» [5] The stylistic effect of repetition is that it helps to allot more expressivity to speech and importance of repeated words, that is to manipulate auditorium and impact on its points. The repetition of key words «pain», «dreams» and «success» highlights their value and formulate trust-based relations and sense of at-oneness with the orator.

One more peculiarity of Trump's speeches is using of antithesis: (6) «*Washington flourished, but the people did not share in its wealth. Politicians prospered, but the jobs left and the factories closed. The establishment protected itself, but not the citizens of our country*» [5]. In the example above, antithesis is used for strengthening of expressivity. It

strengthens contrast and underlines downfall between working class and public servants, manipulate listeners' opinions, thus forming negative image of former politics and positive image to current ones.

Donald Trump's speeches are full of epithets. They are always subjective and bears itself an emotional evaluation, thus helping to understand points of view of orator: (7) «...and we are grateful to President Obama and First Lady Michelle Obama for their gracious aid...» [5].

(8) «And while they celebrated in our nation's capital, there was little to celebrate for struggling families all across our land» [5].

Epithets strengthen emotivity of speech, helping to make accent on problems which touch minds of population, and that President feels sympathy for people. The given stylistic device demonstrates that President understands all the situation and that is, formulates a confidential tone between peoplehood and country's leader.

The use of metaphors in political speeches helps politicians realize functions of persuasion and provide a manipulative impact. The metaphors let fins accurate definitions to the abstract ideas [7]. They are able to present complex political notions as easy ones, [8], unite or disunite members of political discourse [9].

(9) «Now it's time for America to bind the wounds of division» [4].

(10) «...rusted out factories scattered like tombstones across the landscape of our nation» [5].

In the example 9, the metaphor attracts citizens' attention to the idea of union for the sake of general welfare. In the example 10, the President describes current situation of the country's economy. The images, being created by metaphors, are strongly emotional and expressive means of influence on public thoughts and manipulation of auditorium.

To draw a conclusion, the given article was dedicated to means, which are widely used in Donald Trump's speech: syntactical parallelism, emphatic constructions, epithets, antithesis, metaphors. The use of these linguistic devices of speech impact helps to have a greater influence on target auditorium, making politician's speech brighter and more vivid.

References:

1. Сорокина А.В. Основы делового общения. М. : Феникс, 2004. 224 с.
2. Алтунян А.Г. От Булгарина до Жириновского: идейно-стилистический анализ политических текстов. М. : РГГУ, 1999. 263 с.
3. Кузнецов И.Н. Риторика: учебное пособие. М. : Дашков и Ко, 2013. 560 с.

4. Donald Trump's Victory Speech. URL: <https://www.nytimes.com/2016/11/10/us/politics/trumpspeech-transcript.html>

5. The Inaugural Address. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/>

6. Trump State of the Union 2018 transcript. URL: <https://www.politico.com/story/2018/01/30/trump-state-of-the-union-2018-transcript-full-text-379363>

7. Kulo L. Linguistic Features in Political Speeches. URL: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1028973/FULLTEXT01.pdf>

8. David M. K. Language, Power and Manipulation: The Use of Rhetoric in Maintaining Political Influence // *Frontiers of Language and Teaching*. 2014. Vol. 5. № 1. P. 164-170.

9. Rajandran K. Metaphors for Malaysia's Economic Transformation Programme // *Kajian Malaysia*. 2013. Vol. 31. № 2. P. 19-35.

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Бищенко Т.І.

аспірантка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ГЕНДЕР ЯК ІДЕНТИФІКАЦІЙНА СТРУКТУРА В НАРАТИВІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Одним із популярних напрямків сучасних гендерних досліджень є цікавість до само- і культурної ідентифікації автора та персонажів через гендерне осмислення власної ідентичності а, разом з тим, і переоцінка культурної картини довкільного світу. Таке осмислення стосується не лише новочасних образів, але й торкається до перегляду, реінтерпретації попередніх культурних моделей, розкриваючи ширший поняттєвий культурний пласт. Цей підхід не лише не суперечить, а навпаки поєднує численні дослідницькі методології та різні аналітичні стратегії (себто, поєднання психоаналітичних, гендерних, герменевтичних досліджень). Як позначає В. Агеева в упорядкованій нею добірці статей «Гендерна перспектива» [1]: «Наша гендерна критика, літературознавство, культурологія, соціологія сьогодні стають менш полемічним й епатажними, ніж це було на етапі становлення. Очевидно, зміна пріоритетів пов'язана з глибшою переорієнтацією: викривальна гострота, пафос заперечення, публіцистичне доведення самої необхідності нових наукових дисциплін (...) тепер поступаються розважливій аналітичності, академічній скрупульозності».

Ймовірно, саме це дозволило з'явитися численним напрацюванням в аналітичних дослідженнях гендерної ідентифікації в наративі художнього тексту. Прочитання творів крізь окреслений гендерним підходом фрейм дозволяє краще розглянути також й суспільні гендерні стереотипи, що виникають на різних комунікативних і соціальних рівнях. Як підкреслює О. Клепикова [3], стосовно такої гендерної інтерпретації: «Все це сприяє й більш повному проникненню в зміст художніх текстів, що репрезентують символи жіночого досвіду». Це важливо, оскільки для сучасної художньої літератури характерним є

явище гендерної стилізації, позначає авторка, тобто розширення кордонів стилю відбувається шляхом зміни гендерної ідентичності оповідача. Подібне явище закономірно впливає з бажання розширити представлення жінки в літературному процесі, про що красномовно натякає і Букерівська премія 2020 для англомовної літератури, основні номінації якої – романи з головними героїнями, а ключову нагороду отримала нідерландська письменниця.

Велике значення має й відхід від гендерних стереотипів в напрямку аналізу особистісних взаємодій різних рівнів, що ґрунтується на психологічних та індивідуальних особливостях суб'єктів. Й одну з ключових ролей в таких взаємодіях відіграє гендерна ідентифікація та модель сторін. Яскравими прикладами художніх романів до своїх слів О. Клепикова наводить «Забавки з плоті та крові» Л. Денисенко, «Зелена Маргарита» Світлани Пиркало, «Місто уповільненої дії» Анатолія Дністрового. Вона позначає, що «Забавки з плоті та крові» це «(...) один з перших в Україні прикладів книжкової серії концептуального типу, котра виділяє в літературному процесі явище гендерного переосмислення стереотипів і норм соціальної комунікації» [3].

О. Сінкевич у своїй статті [4] намагається схарактеризувати основні способи гендерної ідентифікації, що розкриті та практикуються в масовій культурі, а також окреслити «спільні місця» гендерної ідентичності в соціальній ідентичності. Авторка підкреслює, що гендерна ідентичність – це базова структура соціальної ідентичності, що формується в ході соціалізації, але важливу роль в її формування відіграють гендерні стереотипи. Вони виконують базову функцію когнітивних орієнтирів, соціального контролю і ціннісних орієнтирів. Цікавим є те, що з одного боку масова культура транслює дуже строгі архетипні моделі, а з іншого ж боку пропонує стирання тілесно-духовних відмінностей між статями [4]. Одним з ключових посередників гендерних культурних дискусій виступає література, що демонструє різні парадигми сприйняття, демонструє пошук власної ідентичності автора, а також пропонує шляхи пошуку для формування нової ідентичності, популяризує інноваційні ідеї, образи, репрезентації.

В такий спосіб відбувається конструювання власної гендерної ідентичності реципієнта, накопичення ним знань для подальшого сприйняття та осмислення інших представників соціуму в процесі комунікації з ними, та розуміння їхніх потреб.

В питанні конструювання гендеру цікавою буде стаття Г. Улюри, джерелом дослідження якої виступає треш-література [5]. Авторка позначає, що при знятті усіх табу, саме в даному жанрі стає можливим уявити саму статть. В треш-літературі тіло виходить за межі вузької дискурсивної рамки, в яких воно виступає лише тлом для обговорення інших тем. Воно починає проявляти свою сексуалізовану тілесність, повну біологічність, крізь які просочується й тілесне осмислення, пізнання статі. Повна свобода дає химерну, моторошну, але функціональну можливість для розкриття ідентичності, з якої виокремлено усю гендерну складову, й скинуто бінарність «чоловіче» та «жіноче».

Прикладом до згаданого вище переосмислення вже наявних художніх класичних моделей, що з'являлися в літературі раніше, є стаття Л. Демської-Будзуляк [2]. Вона робить спробу окреслити особливості та зміни в гендерній інтерпретації жіночих й чоловічих образів в українській літературі кінця XIX початку XX століття. Головним принципом побудови дослідження виступає перехресне бачення образів: тобто жінки в чоловічому тексті, та чоловіка в жіночому тексті, в тих же самих історичних умовах. Й позаяк жіночої літератури практично не існувало, то й не існувало суто жіночого погляду на події, та на чоловіка. Відповідно, відбувається його реконструкція та моделювання.

Подібна, певною мірою, співпраця представників різних поглядів, дисциплін, напрямів досліджень, а також наукова точність, та дослідницька свобода дозволяють створювати потужний науковий базис для аналізу гендеру як важливої ідентифікаційної структури як в художньому тексті, та й поза його межами.

Список використаних джерел:

1. Агєєва В. Гендерна перспектива / упоряд. В. Агєєва. – К. : Факт, 2004.
2. Демська-Будзуляк Л. Гендерна інтерпретація жіночих та чоловічих образів в українській літературі кінця XIX – початку XX ст. (новелістика, драматургія) / Л. Демська-Будзуляк // Слово і час. – 2005. – № 4.
3. Клепикова О.В. Репрезентація сучасного гендерного мислення та відображення гендерної проблематики соціокультурної сфери у творах сучасної молодіжної прози / О.В. Клепикова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. – 2012. – Т. 200, Вип. 188. – С. 27-30.

4. Улюра Г.А. Живе тіло, мертве тіло і напівживе: культурне заміщення і конструювання гендеру / Г.А. Улюра // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Філологія. Літературознавство. – 2016. – Т. 271, Вип. 259.

5. Сінькевич О.Б. Гендер в ідентифікаційних практиках масової культури [Електронний ресурс] / О.Б. Сінькевич // Грані. – 2014. – № 11.

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Балакірєва Г.Ю.

студентка,

Науковий керівник: Сольська Т.М.

кандидат філологічних наук, доцент,

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ПРОСОДІЯ» У МОВОЗНАВЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Спеціальні дослідження інтонації головним чином ведуться в двох галузях – в теорії публічного (тобто ораторського і сценічного) мовлення і в мовознавстві, а саме, в його розділах – фонетиці і фонології. Зауважимо, що часто виділяють спеціальний розділ фонетики (або фонології), що вивчає інтонацію. Зазвичай його називають «синтаксична фонетика» або «інтонологія» [1, с. 9].

Найбільш старовинні традиції в аналізі інтонації має теорія публічного мовлення. Ці традиції сходять до античного світу. В Стародавній Греції і Стародавньому Римі були усвідомлені і частково описані такі явища, як мовленнєва мелодика (і її відмінності від мелодії в музиці), пауза, темп, членування потоку мовлення. У класичній Греції, наприклад, Платон та Арістотель писали про просодичну систему та акцентуативні відмінності. Термін «інтонація» походить від грецького «tonos» (напруга) через латинське «intonatio».

У XVIII–XIX століттях провідне місце в спеціальних роботах з інтонації займає вже не теорія ораторського мистецтва, а теорія сценічного мовлення. Цьому можна знайти обґрунтування: для актора інтонація є виключно важливим засобом вираження його творчого задуму. Широко використовується аналіз текстів художньої літератури на основі власного досвіду сценічної діяльності. Метою аналізу інтонації було формулювання правил використання інтонації при проголошенні певного письмового тексту. Ці правила, часто іменовані «законами

мови», будуються на припущенні, що в письмовому тексті є порівняно постійні ознаки певних інтонацій.

Починаючи приблизно з другої половини 30-х років роль теорії публічного мовлення у вивченні інтонації поступово зменшується. Як і раніше, в роботах зі сценічного та ораторського мовлення міститься досить багатий і цікавий фактичний матеріал, проте його теоретичне осмислення відстає від результатів лінгвістичних досліджень.

Розвиток спеціальних досліджень інтонації в мовознавстві можна розділити на два періоди. Перший з них, що охоплює приблизно останні десятиліття минулого століття і перші чотири десятиліття нашого століття, в основному характеризується пошуком об'єкта вивчення і методів його аналізу. У другому періоді – з 40-х років до наших днів – відбувається розширення інтонаційних досліджень, пов'язане з розвитком як лінгвістичної теорії, так і техніки інструментальної фонетики.

До останніх десятиліть минулого століття інтонаційні явища зазвичай згадуються в зв'язку з вивченням синтаксису і встановленням правил орфоєпії, а дослідження, спеціально присвячені інтонації, рідкісні, і зазвичай в них розглядається мелодика. Роль інтонації в лінгвістичній теорії підкреслюється в рамках генеративної (трансформаційної) граматики, особливо у другій половині ХХ століття, з основними роботами щодо співвідношення інтонації та синтаксису, а також семантики [1, с. 17].

Експериментально-фонетичні дослідження інтонації в акустичному плані дозволяють глибше ознайомитися з її акустичною природою, але водночас вони недостатньо чітко ілюструють функціональну сторону аналізованого явища. Узагальнення результатів акустичних вимірювань інтонації, виявлення її функціональних якостей в цей період ведеться лінгвістами з двох позицій – синтаксичної і фонологічної, оскільки, при вивченні інтонації вони тісно пов'язані.

Численні дослідження цього об'єкта в наші дні дають величезний, теоретично більш-менш оброблений фактичний матеріал. Проте, слід зазначити, що теоретичні питання вивчення інтонації вимагають більш глибокої розробки. Інші галузі лінгвістики (морфологія, синтаксис, фонологія та ін.) в цьому відношенні випередили аналіз інтонації.

Вперше просодія згадується в античних граматиках, в окремому розділі, що описує довжину складу, а також його «сингулярність». Далі вона знаходить своє застосування у віршуванні, тому що поняття

довжини складу було покладене в основу теорії віршів у грецькій і латинській мовах. Дещо пізніше теоретики літератури стали розуміти під просодією всі елементи мови, пов'язані з віршем.

У наші дні термін «просодія» досить широко розуміється лінгвістами і найчастіше використовується для визначення супрасегментальних властивостей різних мовних одиниць. Варто зазначити, що існують дві чітко виражені і діаметрально протилежні точки зору на цей рахунок. За однією з них розрізняють поняття просодії та інтонації. Друга точка зору багато в чому пов'язана з розумінням інтонації як багатокomпонентної одиниці. Іншими словами, інтонаційні компоненти розглядаються як «комплекс просодичних елементів» і фактично ототожнюються з просодією, яка розуміється як система вимови наголошених і ненаголошених, довгих і коротких складів в мові.

На думку О. Стеріополо, термін «інтонація» має двояке значення. Під інтонацією розуміється сукупність фонетичних засобів, що зв'язують окремі слова в комунікативну одиницю мови, речення. Це сукупність просодичних елементів, що формують речення або відносно самостійні частини речення (синтагми) фонетично. О. Стеріополо виділяє такі компоненти інтонації: мелодика, інтенсивність, наголошення (акцентування), паузи, ритм, тембр, темп [3, с. 221].

Як зазначає Л.К. Цеплітіс, у переліках елементів інтонації можна виявити деякі загальні тенденції. Характерно, що чим пізніше написана робота, тим перелік довший, з'являються все нові і нові терміни [1, с. 63].

Однак існує група елементів, що згадуються порівняно часто: мелодія, темп, інтенсивність, пауза, тембр, наголос. До них епізодично додаються інші елементи, які не отримують, однак, загального визнання (діапазон, варіативність мелодії, зв'язок складів, темпо-ритм і ін.). Поява таких малопоширених елементів пояснюється двома причинами: 1) іноді в якості самостійного елемента виступає характеристика якогось іншого елемента (так, діапазон, тональність, по суті, невіддільні від мелодії, є її властивостями); 2) деякі дослідники в інтонацію включають явища, що представляють собою результат її дії (наприклад, синтагми). Така ситуація створюється внаслідок відсутності досить ясних теоретичних положень, на основі яких виділяються елементи інтонації.

В. Зендльмаєр під терміном «просодія» має на увазі такі акустичні характеристики, як інтонаційний контур, тривалість та інтенсивність звуку [2, с. 340].

У нашому науковому дослідженні інтонація розглядається у своєму широкому розумінні, тобто як єдність взаємопов'язаних компонентів (мелодика, інтенсивність, темп і паузи) і відповідає поняттю «просодія».

Список використаних джерел:

1. Цеплитис Л.К. Анализ речевой интонации. Рига, 1974. 272 с.
2. Sendlmeier W., Klasmeyer G. Voice and Emotional States. Berlin, 2000. S. 339-357.
3. Steriopolo O. Theoretische Grundlagen der deutschen Phonetik. Winnyzja, 2004. 320 s.

Егоров Н.В.

аспирант,

Минский государственный лингвистический университет

ТАКТИКА РАЦИОНАЛЬНОЙ ОЦЕНКИ В МЕДИЙНОМ НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОМ ДИСКУРСЕ НА АНГЛИЙСКОМ И БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКАХ

Дискурс считается одной из сторон общественного бытия, «вписывающей» его социально-когнитивную деятельность в тексты мировой культуры. В своей работе Т. А. ван Дейк приводит дефиницию, трактующую дискурс в качестве социального явления: «Дискурс – это речевой поток, язык в его постоянном движении, вбирающий в себя всё многообразие исторической эпохи, индивидуальных и социальных особенностей как коммуниканта, так и коммуникативной ситуации, в которой происходит общение» [1, с. 47]. Согласно другому определению дискурса, он выступает как «сложное коммуникативное явление, включающее, кроме текста, ещё и экстралингвистические факторы (знания о мире, установки, цели адресанта), необходимые для понимания текста» [2, с. 7].

Исходя из вышесказанного, дискурс воспринимается как динамический процесс языковой деятельности, вписанной в ее социальный контекст, так и ее результат (т.е. текст), что дает четкое представление о рассматриваемом явлении.

Процесс порождения научно-популярного дискурса можно считать успешным только при достижении целей популяризации научного знания среди широкой аудитории, которые реализуются магистральными стратегиями информирования и убеждения. Стратегия убеждения направлена на доказательство истинности и практической пользы передового научного знания в доступной для читателя форме. В анализируемом нами жанре медийной информационно-аналитической статьи научно-популярного характера она реализуется посредством базовой стратегии аргументации, тактик акцентуации новизны научных результатов, создания достоверности, апелляции к эмоциям и рациональной оценки.

Несмотря на одно из базовых требований к автору медийного текста – поддержание объективности и беспристрастности, в нем все чаще находят отражение *оценки* как ученых, так и имплицитно выраженные мнения самого автора, что приводит к субъективизации интерпретации научного знания [3; 4]. Все это отвечает коммуникативным целям, стоящим перед автором научно-популярного дискурса, – проинформировать о новом научном знании в доступной форме максимально широкую аудиторию и убедить ее в практической важности описываемых научных достижений.

Исходя из соотношения разума и чувств в семантике слова выделяют рациональную и эмоциональную оценку [3; 5; 6]. Рациональная оценка зиждется на социально принятых стереотипах и выводится логическим путем, а установление объективных ценностей производится субъектом оценки на основании системы правил и оценочных критериев, используемых читателем [7; 8]. Например, словарная дефиниция слова *promising* – ‘showing signs of being good or successful’ (демонстрирующий признаки чего-то хорошего или успешного) [9] содержит сему «хороший или успешный», поэтому оно соответствует норме и обладает значением рациональной оценки; одно из определений белорусского прилагательного *каштоўны* – ‘які мае важнае, істотнае значэнне’ (имеющий важное, существенное значение) [10] также явно характеризуется рациональной направленностью.

Рациональный тип оценки универсален по характеру и передает актуальность научного исследования, значимость достижений ученых, а также их практическую ориентированность: *But some promising new treatments may help those already balding <...>* Но ряд новых **перспективных** способов лечения могут помочь тем, кто уже лысеет

<...>' (Popular Mechanics, 04.2017); *Колькі ўжо разоў было: які-небудзь Ляўша прыдумае спосаб падкаваць бляху, а метады яго ювелірнай працы бяруць на ўзбраенне там, <...> дзе пільна адсочваюць **найбольш каштоўныя** інавацыйныя ідэі і з **вялікай карысцю** іх ажыццяўляюць* 'Сколько раз такое было: какой-нибудь Левша придумает способ подковать блоху, а его методы ювелирной работы берут на вооружение там, <...> где внимательно отслеживают **наиболее ценные** инновационные идеи и **крайне выгодно** претворяют их в жизнь' (Звезда, 28.06.2018).

На уровне классов слов рациональный тип оценки представлен в научно-популярных статьях всеми знаменательными частями речи: прилагательными (53,33 % и 54,62 % в англо- и белорусскоязычном дискурсе), существительными (19,05 % и 16,92 %), глаголами (14,29 % и 6,15 %), наречиями (13,33 % и 22,31 %). Приведем примеры на английском и белорусском языках: *The most popular model is from a company called Trezor and it's **deliberately** low-tech—no Wi-Fi, no Bluetooth* <...> 'Наиболее популярная модель производится компанией «Трезор» и **намеренно** создана низкотехнологичной – без Wi-Fi, без Bluetooth <...>' (Popular Mechanics, 04.2018); *Як **запэўніваюць** вучоныя, іх распрацоўку можна выкарыстоўваць яшчэ і для вызначэння месца вытворчасці гарбаты або віна на ўнікальным складзе антыаксідантаў* 'Как **заверяют** ученые, их разработки также можно использовать и для определения места производства чая или вина по уникальному составу антиоксидантов' (Звезда, 30.08.2017).

Как показывают полученные данные, наиболее употребительным средством рациональной оценки на сопоставляемых языках являются имена прилагательные как наиболее оптимальный способ отражения автором оценочного отношения к описываемому [3].

Подводя итог, следует отметить, что в информационно-аналитических статьях научно-популярного медийного дискурса при актуализации стратегии убеждения тактика рациональной оценки используется для описания преимуществ новых исследований, открытий, а также их практической ценности для реципиента информации. Тематика медийных статей исследуемого дискурсивного жанра, где употребительны средства рациональной оценки, довольно широка и включает в себя медицинские исследования, экологические проблемы, научно-технические достижения, а также открытия в астрономии и физике.

Список использованных источников:

1. Dijk, T.A. van. Ideology. A Multidisciplinary Approach / T.A. van Dijk. – London : Sage, 1998. – 384 p.
2. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация : сб. работ / Т.А. ван Дейк ; сост. В.В. Петров ; пер. с англ. ; под ред. В.И. Герасимова. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М. Вольф. – 2-е изд. – М.: УРСС, 2002. – 261 с.
4. Ивин А.А. Основания логики оценок / А.А. Ивин. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1970. – 230 с.
5. Данилевская Н.В. Иррациональная оценка как «риторическая канва» речевого воплощения научного знания / Н.В. Данилевская // Стил. – 2004. – № 3. – С. 139–147.
6. Карамова А.А. Категории оценки в современном русском языке / А.А. Карамова. – Уфа: Башк. гос. ун-т, 2003. – 51 с.
7. Баженова Е.А. Категория оценки / Е.А. Баженова // Стилистический энциклопедический словарь русского языка под ред. М.Н. Кожинной. – М.: Флинта: Наука. – 2006. – С. 139–147.
8. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций : монография / В.И. Шаховский. – М.: Гнозис, 2008. – 416 с.
9. Oxford Advanced Learner's Dictionary / ed. by J. Turnbull. – Oxford: Oxford University Press, 2010. – 1796 p.
10. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы : больш за 65 000 слоў / пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко; афармленне А.М. Хількевіча. – 3-е выд. – Мн.: БелЭн, 2002. – 784 с.

Есемуратов А.Е.

научный сотрудник,

*Каракалпакский научно-исследовательский институт
гуманитарных наук Республики Узбекистан*

ТИПЫ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ ХОДЖЕЙЛИЙСКОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН

Любой географический объект (река, гора, овраг, озеро, урочище, город, село и т. д.) имеет название, присвоенное ему человеком и таящее в себе определенный смысл. Бессодержательных названий в природе не существует. Имеются лишь названия, смысловые значения которых еще не раскрыты. Это относится, главным образом, к тем именам, которые возникли на языках древних, ныне вымерших или ассимилированных народов [1, с. 5]. На территории Каракалпакстана встречаются названия иранского, арабского, монгольского происхождения, древнехорезмского субстрата, русские названия, смешанные названия, названия узбекского, казахского, туркменского происхождения и, наконец, исконно каракалпакские [2, с. 16].

Научно-обоснованное изучение географических названий Средней Азии началось 1960-65 годы. При этом важно отметить, что значительное количество исследований было выполнено местными исследователями. В семидесятые годы уже началось глубокое и всестороннее изучение географических названий Казахстана, Узбекистана, Киргизии, Туркмении, Таджикистана и Каракалпакии [3, с. 24].

Отдельные сведения о местных топонимах встречаются в трудах некоторых авторов-путешественников, исследователей: А.И. Бутакова, А.В. Каульбарса, акад. Л.С. Берга, акад. В.В. Бартольда, Н. Аристова, С.П. Толстова, Э.М. Мурзаева, Я.Г. Гулямова, Т.А. Жданко и современных авторов и др. Естественно, что система географических названий Республики Каракалпакстан этими исследованиями не охвачена, ибо такая цель авторами не ставилась. В каракалпакском языкознании есть специальная работа по топонимике К. Абдимуратова [4, с. 32].

Следует отметить то, что топонимическая изученность Республики Каракалпакстан еще таково, что каждая новая работа может дать не только новые неизвестные факты, но и какие-то обобщения [5, с. 12].

Топонимия обладает своеобразными структурными свойствами. Топонимические названия не появляются случайно, они возникают закономерно, системно. Чтобы выяснить происхождение названия, необходимо прежде всего знать, что оно возникло не изолированно, а лишь в определенном ряду других названий [6, с. 58]. Например, таковы названия Акдарья, Аксу, Актуба, Акжагыс, Акбулак, Акжап с компонентом ак (белый), составляющие ряд гидронимических названий.

По способу образования топонимы можно разделить на простые и сложные. Простые топонимы-это или существительные в основном падеже или производные прилагательные. Они делятся на подгруппы: корневые и суффиксальные. К первой подгруппе относятся топонимы, состоящие из корневых существительных («туп атлыклар») [7, с. 21].

Число безаффиксных топонимов быстро возрастает, и этот вид является более продуктивным [8, с. 32].

Топонимы, связанные с названиями родов и другими этнонимами, именами которых названы десятки кишлаков, сел, свидетельствует классификация Т.А. Жданко «О родоплеменная система каракалпаков Хорезма в конце XIX – начале XX в.» [9, с. 37].

Типы географических названий, связанных народами, племенами и родами.

На территории Каракалпакстана встречаются топонимы, связанные с родами и племенами. Количество их в процентном отношении намного больше, чем у других тюркоязычных народов. Этнотопонимы встречаются в названиях населенных пунктов и деревень, например, Ақтоғын, Добал, Айтеке, Баймақлы, Кенегес, Анна, Қыпшақ и др. Встречаются они также в названиях каналов, озер и протоков. Например, Айтекежап, Кенегесжап, озеро Қараой [10, с. 16] и др.

Топонимы Каракалпакии в основной массе является тюркскими. Многие, местные названия построены на базе современного каракалпакского языка. Наиболее древними названиями являются редкие топонимы дохорезмского субстрата, затем ирано-арабского происхождения и этнонимы тюркско-монгольского происхождения [11, с. 42].

Гидронимы и этнонимы эти виды названий одновременно являются названиями местностей и населенных пунктов. В настоящее время населенные пункты Республики Узбекистан, в том числе Республики Каракалпакстан, получают новые названия, перекликающиеся с событиями современности, вновь возникающие населенные пункты и

другие географические объекты получают названия нового типа, связанные с независимостью страны.

Мы рассмотрели некоторые типы географических названий, встречающихся на территории Каракалпакстана. Из этого можно сделать вывод, что на территории республики встречаются разные типы географических названий и изучение их необходимо для упорядочения топонимических объектов Республики Узбекистан, в том числе Республики Каракалпакстан.

Список использованных источников:

1. Мельхеев М.Н. Географические имена. Топонимический словарь. Москва, 1961. С. 5.
2. Абдимуратов К. Топонимика Каракалпакии. АКД. Нукус, 1966. С. 16.
3. Сейтниязов К.М. Топонимы северных районов правобережья Каракалпакии. АКД. Нукус, 1998. С. 24.
4. Абдимуратов К. Қарақалпақ тилинің топонимикасынан очерклер. Нукус, 1966. С. 32.
5. Сейтниязов К.М. Распространение типов географических названий в Каракалпакстане. «Вестник Каракалпакского отделения АН Узбекистана», 2001, № 3. С. 12.
6. Никонов В.А. Закон ряда в географических названиях. Краков, № 6, 1958. С. 58.
7. Кдырбаев А.К. Қарақалпақ тилинің грамматикасы. Нукус, 1946. С. 21.
8. Никонов В.А. Славянский топонимический тип. Географические названия. Москва, 1962. С. 32.
9. Жданко Т.А. Очерки исторической этнографии каракалпаков. Москва, 1950. С. 37.
10. Сейтниязов К.М. Распространение типов географических названий в Каракалпакстане. «Вестник ККАН Узбекистана». Нукус, 2001. № 3. С. 16.
11. Абдимуратов К. Топонимика Каракалпакии. АКД. Нукус, 1966. С. 42.

Поклад В.Н.

аспирант,

Научный руководитель: Поплавская Т.В.

доктор филологических наук, профессор,

Минский государственный лингвистический университет

СПЕЦИФИКА ОППОЗИЦИИ «СВОИ-ЧУЖИЕ» В ТЕКСТАХ АНЕКДОТОВ

Юмор – уникальный феномен, охватывающий многие стороны человеческой жизнедеятельности. Как и способность к говорению, юмор представляет собой особую характеристику человека разумного. «Это сложный инструмент, помогающий нам жить, способ нападения и защиты, метод постановки вопросов и критических рассуждений, протест против нашей неподготовленности к жизненной борьбе, способ примирения с тем, чем мы не в силах управлять» [8, с. 5].

Юмор сочетает в себе общечеловеческое и национальное. К юмористическим универсалиям относится главным образом тематика, то, что считается смешным в той или иной культуре. М. Апт (1985) выделил пять основных тем, затрагиваемых индивидами в юмористическом дискурсе: сексуальность, отношения полов, физиологические функции организма, глупость и чужаки. Другими словами, люди шутят на табуированные темы и о неких отклонениях от принятой нормы. Стоит отметить, однако, что юмористические формы, жанры и техники, а также содержание юмористических текстов внутри этой тематики варьируются от культуры к культуре.

Этнический юмор, т.е. совокупность шуток, анекдотов, острот, загадок о чужаках – представителях других народов, в определенной степени универсален. В шутках и анекдотах народов мира встречаются многократно повторяющиеся сюжеты о глупцах, хитрецах, трусливых и нечистоплотных людях, пищевых привычках. Тем не менее, К. Дэвис отмечает, что объекты таких шуток, а также то, как шутка оформлена лингвистически и какой прагматический эффект она производит, различаются от группы к группе [7, р. 379–381].

При сравнении национальных культур ключевая идея состоит в том, что в чужой культуре «не как у нас». В результате взаимодействия, у представителей различных лингвокультурных сообществ формируются

стереотипные представления о носителях других культур – гетеростереотипы, а также о самих себе – автостереотипы. Исторически сложившиеся гетеростереотипы в большинстве своем устойчивы, требуют глубинного анализа для выявления их истоков и являются основой для этнического юмора. Этнические шутки, объектами которых выступают представители других народов, одновременно являются утверждениями о достоинствах тех, кто эти шутки рассказывает: «чужие» могут быть комически глупыми/нечистоплотными/жадными, а «свои» – нет. Посредством юмора рассказчики зачастую приписывают другим этническим группам некие недостатки, причем в избыточной и нереалистичной манере [4, с. 38–42].

В ходе анализа с точки зрения дихотомии «свои-чужие» 300 анекдотов на русском языке, нами были сделаны некоторые наблюдения. Во-первых, группа «чужих» характеризуется неоднородностью и может формироваться как по национальному, этническому, так и по другим социальным признакам. «Чужие» могут занимать как высокое положение в обществе – «чужие сверху», так и находиться на периферии – «чужие снизу».

Во-вторых, противопоставление не равноценно высмеиванию. В состав концепта «чужие» входят несколько концептуальных признаков: «враг», «друг», «другой» [1, с. 217–218]. Любой из этих признаков может активизироваться в зависимости от контекста. Соответственно, существуют различные степени оформления смешного: от злого юмора и откровенной насмешки до подтрунивания и шуток с простой констатацией различий. Стоит отметить, что ситуация, в которой рассказывается анекдот, наряду с интонацией и невербальными средствами общения, используемыми адресантом, здесь важны не меньше, чем сам текст анекдота.

Примерами злого юмора и откровенной насмешки являются, в частности, анекдоты о глупцах. Согласно теории К. Дэвиса, объектами насмешки в подобного рода юмористических текстах выступают как индивиды, находящиеся на культурной, экономической и др. периферии относительно тех, кто эти шутки создает [6, р. 164–165], так и индивиды, чья деятельность носит не столько интеллектуальный характер, сколько ассоциируется с грубой физической силой или физической привлекательностью [5, р. 68]. В проанализированном нами материале в эту категорию попадают анекдоты о блондинках, представителях

отдельных профессий (военные, милиционеры и т.д.), некоторых этнических группах.

Рассмотрим далее примеры подтрунивания и простой констатации различий соответственно. На наш взгляд, главное их отличие от анекдотов о глупцах в том, что в них не так ярко выражена оценочная составляющая (акцентируемые характеристики не несут в себе такого откровенно негативного заряда) и за основу взяты гетеростереотипы, имеющие большую связь с реальностью нежели обобщенные суждения об умственных способностях индивидов.

Пример 1. *Есть три стадии бедности беларусов. 1. Беларусы бедные; 2. Беларусы очень бедные; 3. Беларусы идут менять доллары [2].*

Пример 2. *На одном из общежитий для иностранных студентов в Лондоне висело такое объявление: «Просьба к австралийцам и американцам возвращаться не позднее двух часов ночи; к немцам – не петь после 22 часов; к французам – не спорить раньше 10 часов утра» [3].*

Подведем итоги. Оппозиция «свои-чужие» в анекдотах может реализовываться в виде «чужие сверху» и «чужие снизу». Противопоставление «своих» «чужим» не есть высмеивание одних другими. Выделяются степени оформления насмешки от злого юмора до простой констатации различий. Интерес для дальнейших исследований представляет идея о том, что существует взаимосвязь между негативным/позитивным/нейтральным характером шутки и тем, что подвергается осмеянию в индивиде. Можно предположить, что чем большую ценность для общества имеет некая характеристика личности, тем более зло высмеивается ее отсутствие в индивиде.

Список использованных источников:

1. Алиева Т.В. Концептуальная оппозиция «свой-чужой» в политическом дискурсе Великобритании (Великобритания – США) / Т.В. Алиева // Вестник ТГУ. – 2008. – № 11(67). – С. 216-220.

2. Анекдоты про Беларусь и беларусов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://delaemvmeste.by/anekdoty-i-pro-belarus-i-belarusov/> (дата обращения: 17.09.2020).

3. Анекдоты.Про [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://anecdote.pro/Jokes-about-Americans-018.html> (дата обращения: 17.09.2020).

4. Кулинич М.А. Лингвокультурология юмора (на материале английского языка) / М.А. Кулинич. – Самара: Изд-во Самар. гос. пед ун-та, 1999. – 180 с.

5. Davies, C. Jokes and targets / C. Davies. – Bloomington: Indiana University Press, 2011. – 328 p.

6. Davies, C. Undertaking the comparative study of humor / C. Davies // The primer of humor research / ed. V. Raskin. – Berlin, Boston: Mouton de Gruyter, 2008. – P. 157–182.

7. Kuipers, G. The sociology of humor / G. Kuipers // The primer of humor research / ed. V. Raskin. – Berlin, Boston: Mouton de Gruyter, 2008. – P. 361–398.

8. Nash, W. The language of humor / W. Nash. – Abingdon: Routledge, 2014. – 200 p.

Цупа А.И.

аспирант,

Минский государственный лингвистический университет

**ВАРИАТИВНОСТЬ ПРЕРЫВАЮЩЕЙСЯ МОДЕЛИ
УСЛОЖНЕНИЯ ДИАЛОГИЧЕСКОГО ЕДИНСТВА
В РАЗГОВОРНОМ ДИСКУРСЕ (НА МАТЕРИАЛЕ
РУССКОГО И ИСПАНСКОГО ЯЗЫКОВ)**

Одним из интересных и важных аспектов изучения сложных диалогических единств (далее – ДЕ) является выявление и классификация их структурных моделей, выделяемых на основании как прагматической, так и структурной связи между компонентами-репликами. Исследователями разработан ряд классификаций, основанных на различных характеристиках ДЕ (количество реплик, их иллюкутивные характеристики, вклад участников коммуникации в развитие диалога и др.), в том числе и на их структурных особенностях. Наиболее детальными и полными, на наш взгляд, являются классификации структуры сложных ДЕ, разработанные О.Н. Чаловой [1] и Х. Оливер [2], причем показательно, что предложенные названными исследователями классификации демонстрируют очевидную близость: в обеих концепциях различаются ДЕ, имеющие: а) бинарную (в терминологии О. Н. Чаловой), «линейную» (*lineales o seguidos*, в терминологии Х. Оливер), б) прерывающуюся, или встроенную (*engastados o encajados*), и в) цепочечную, или перекрывающуюся (*imbricado*) структуру.

В рамках каждой из названных моделей можно выделить определенные разновидности: как показал наш анализ сложных ДЕ, отобранных из русско- и испаноязычного разговорного дискурса (всего было проанализировано по 200 ДЕ), бинарная модель может варьироваться в зависимости от взаиморасположения двух пар реплик (основной и вспомогательной); цепочечная модель модифицируется в зависимости от характера промежуточной реплики. Вариативность наблюдается и в рамках прерывающейся модели сложного ДЕ.

Прерывающиеся сложные ДЕ имеют четырехкомпонентный характер и строятся по модели «основной вопрос / сообщение / директив – встречный (уточняющий) вопрос – ответ на встречный вопрос – ответ на основной вопрос / подтверждение или опровержение / согласие или отказ». Иными словами, главной отличительной чертой данной модели является то, что завершающая, четвертая реплика тематически и прагматически связана не с предшествующей, третьей, а с первой репликой, открывающей все ДЕ, ср.:

- (1) *Вы меня завтра разбудите пораньше, да?*
- (2) *Вам к семи?*
- (3) *Да.*
- (4) *Хорошо, хорошо, не волнуйтесь.*

Ср. аналогичное построение ДЕ в испаноязычном диалоге, где реплики 2 и 3 объединены контактной связью, а реплики 1 и 4 – дистантной связью:

- (1) *Ahora cierro yo, cuando salgan ustedes cierro yo. 'Я сейчас закрою, когда вы выйдете я закрою'*
- (2) *Tienes llaves, ¿no? 'У тебя есть ключи, не так ли?'*
- (3) *Sí. 'Да'*
- (4) *Pues cierra, hijo. Gracias. 'Ну тогда закрой, сынок. Спасибо.'*

В то же время при построении прерывающегося сложного ДЕ возможен вариант, когда финальная, четвертая реплика обнаруживает зависимость от предыдущей, третьей реплики. Данный вариант представлен в тех случаях, когда второй участник диалогического взаимодействия прибегает к такой реакции, как переспрос (заметим, что переспрос отличается от уточнения тем, что не предполагает введения в информационное поле диалога дополнительной информации), как правило, мотивированный тем, что данный участник не расслышал сообщаемую информацию. Соответственно модель прерывающегося сложного ДЕ в таком случае приобретает вид «основной вопрос /

сообщение / директив – переспрос – повтор вопроса / сообщения / директива – ответ / подтверждение или опровержение / согласие или отказ», ср. реализацию данной схемы в русскоязычном диалоге:

(пожилой мужчина останавливает проходящую мимо женщину)

(1) Д. Вы не знаете, где здесь можно рыбу живую купить?

(2) Ж. Что?

(3) Д. Рыбу живую, нигде не видели?

(4) Ж. Не.

и аналогичную структурную схему в испанском диалоге:

E1: *Y... ¿cuándo, cuándo vio el mar por primera vez usted? 'И когда Вы увидели море в первый раз?'*

I: *¿Eh? 'Что?'*

E1: *¿Cuándo vio el mar por primera vez? 'Когда вы увидели море в первый раз?'*

I: *¿El mar? Pronto vi el mar, ¿eh? Como tenía arr- / hermanas mayores en Bilbao, éramos muchos y... las hermanas mayores, y allí, entonces, vile sí, el, el marvi... pronto. 'Море? Вскоре я увидел море. Так как у меня были старшие сестры в Бильбао, нас было много, и у старших сестер, и тогда, там я увидел море, вскоре...'*

Таким образом, наличие семантико-прагматической связи между репликами 1 и 4 и отсутствие такой связи между репликами 3 и 4 не может рассматриваться в качестве обязательной характеристики прерывающейся модели сложных ДЕ, что подтверждает необходимость и целесообразность дальнейших разработок в области построения классификации моделей сложных ДЕ, ориентированных на ее уточнение и детализацию.

Список использованных источников:

1. Чалова О.Н. Структурная и лингвопрагматическая организация устной научной дискуссии (на материале английского и русского языков): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / О.Н. Чалова. – М., 2013. – 116 л.

2. Berenguer Oliver, J. Estrategías del discurso conversacional: algunos casos de relato encatalán y español / J. Berenguer Oliver. – Universitat de València (España), 1994. – 453 p.

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Капля В.В.

*дійсний член Дніпропетровського відділення
Малої академії наук України,
учениця комунального закладу загальної середньої освіти № 1 –
загальноосвітнього закладу I-III ступенів м. Новомосковськ
Дніпропетровської області
Науковий керівник: Грицай І.В.
учитель української мови і літератури
комунального закладу середньої освіти № 1 I-III ступенів,
спеціаліст вищої категорії, учитель-методист*

ДОШЛЮБНІ ПІСНІ ПРО КОХАННЯ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ

Об'єктом дослідження даної наукової розвідки є українські народні ліричні дошлюбні пісні. Новизна роботи полягає у переосмисленні пісенного матеріалу в контексті загальної фольклорної моделі. Дослідження дозволяє запропонувати сучасну цілісну концепцію еволюції поетичного мислення в українській пісні про кохання.

Українська народна пісенність – дорогоцінне надбання народу, нев'януча окраса його духовної культури. З давніх-давен, з прадавньої історії український народ має славу народу дуже музичного. Українська пісня здобула для себе визнання в цілому світі. Наші ансамблі та хори отримували неодноразово найвищі місця на світових конкурсах та змаганнях. Наприклад, подорож української капели з хоровим співом у 1919 та наступних роках по Європі й Америці була загальним тріумфом слов'янських хорів того часу.

Народна пісня залишається надбанням старшого покоління, адже саме воно може розповісти своїм дітям та онукам про героїв давньої пісні та заспівати її.

Серед шанувальників народної пісенної творчості завжди знаходимо композиторів, письменників, учених, які, високо цінуючи народну поезію, збирають її, вивчають і щедро використовують у своїй

діяльності. Українська народна пісня має вплив на творчість митців та композиторів інших національностей [12, с. 1].

Пісні про кохання є найбільшою за кількістю групою серед родинно-побутової лірики української народної пісні, а особливості тематики та поетики народних пісень наводять на думку про первинну участь жінки у піснетворенні, оскільки частка жіночих пісень більша порівняно з чоловічими.

Зібрати багато народних ліричних пісень та зразків пісенної творчості вдалося у селі Кулебівка Новомосковського району на Дніпропетровщині. Дослідження показало, що найбільш поширеними в цій місцевості є саме пісні про кохання та родинно-побутові пісні (пісні про кохання – 27, пісня про родинне життя – 15, гумористично-сатиричні – 10 та інш.). Джерелом знань фольклорних творів стали спогади самих людей, рукописні пам'ятки, а також місцеві традиції. Надзвичайно велику кількість пісень місцеве населення старшого віку пам'ятає ще зі своїх юнацьких років.

Народні пісні «Звідки в тебе чари ті», «Гой-ра, «Люблю Гриця» та ін. у виконанні окремих виконавців та місцевого сільського гурту звучать душевно і разом з тим велично, створюють атмосферу свята, піднімають настрій. Під час дослідження фольклорної спадщини села Кулебівки виявилось, що на сьогодні тут найчастіше звучать пісні про кохання (приблизно 45 % від загальної маси пісень: в опитуванні прийняло участь 304 жителів села).

Ці ж народні пісні чудово звучать у сучасній обробці, зокрема у виконанні гурту Mad Heads XL, київського електро-фолк-гурту Go-A, гурту Даха Браха, гурту The Doox «Ліра».

Ще одним прикладом сучасної обробки народного твору є пісня «Рано», яка увійшла до альбому гурту The Doox «Ліра». Вона також звучить і в альбомі «На Межі» гурту Даха Браха під назвою «Вальс» [12, с. 1].

Переспіви народних пісень на сучасний лад стають трендом серед українських виконавців. Зараз багато незвичайних переспівів, що дозволили давнім текстам зазвучати по – новому. Зокрема, українська народна пісня «Цвіте терен, цвіте терен» має більше 30 неперевершених сучасних обробок у виконанні і вокалістів, і гуртів, і хорів. Значну зацікавленість викликає українська етно-діва, співачка ILLARIA, яка виконала кавер-версію пісні «Цвіте терен», а також відомих українських народних пісень «Ой, верше мій, верше», «Ой ходить сон коло вікон», рідкісних обрядових наспівів.

Нові аранжування, яскраві образи та щирі емоції роблять знані композиції особливими та неочікуваними. Часто українська пісня у сучасній обробці звучить на різноманітних шоу.

На відомому українському талант-шоу «Х-фактор» всіх вразило виконання пісні «Цвіте терен» уже досить немолодою учасниці Мотрони Шкавера. Чудове виконання пісні «Ой у вишневому садку» гурту «Фіра» просто заворожило слухачів і було неможливо відірватися від її прослуховування.

У цьому ж плані хочеться згадати вокальне талант-шоу «Голос країни» та «Голос. Діти», учасникам яких неодноразово вдалося вразити слухачів виконанням українських народних пісень. Учасник шоу «Голос. Діти» Олександр Подолян обрав для виконання українську народну пісню «Ніч яка місячна», де зображено гармонійне поєднання картин розкішної природи з душевними переживаннями ліричного героя. Ця композиція подарувала йому любов публіки. Іванна Червінська просто заворожила виконанням української любовної лірики «Вербова дощечка» – Святослав Вакарчук написав аранжування до цієї композиції, тому звучала вона по – новому. **Чан Куок Кхань**, в'єтнамец, у 2016 році став учасником вокального шоу «Голос країни 7», в якому вразив чудовим виконанням пісні «Скрипка грає».

Також, одним з найвідоміших фестивалів є «Чорноморські ігри», де одна з його учасниць, Валерія Фурман, отримала гран – прі за виконання української народної пісні про парубоцьке кохання «Галочка» у сучасній та авторській обробці.

Краса української народної пісні не лишає байдужими представників інших національностей та народностей, тому її мелодії звучать у виконанні популярних (і не дуже) виконавців із усіх куточків нашої планети.

Не так давно британська соул – співачка і володарка найпрестижнішої премії «Греммі» Джосс Стоун заспівала українську народну пісню «Ой за гаєм, гаєм». Українські пісні звучать у виконанні **польського гурту «Елеј»**, рок-групи з Британії **The Ukrainians**. Хочеться згадати ім'я **Квітки Цісик**, адже саме вона відкрила українські народні пісні для всього світу.

Пісня іде поруч з людиною все життя, з нею працюють, відпочивають, з нею ми нерозривно пов'язані від народження і до самої смерті. Минають віки, змінюються покоління, а народна пісня залишається, через усі поневіряння проносить вона свої чари, свою

нев'янучу молодість. Народжуються і вмирають люди, гине в огні часу матеріальна культура, але вічними залишаються духовні цінності, серед яких – пісня [6, с. 3].

Дана наукова розвідка підтвердила, що сучасні українці не втратили любові та поваги до української народної пісні про кохання, вона викликає велику зацікавленість у сучасних українських та зарубіжних виконавців. А анкетування школярів виявило наступне: більшість дітей вважає, що народній пісні необхідно давати «друге дихання», адже це частина духовного життя будь-якого сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бібліотека української літератури. Родинно-побутові пісні – українська література. URL: <https://ukreclassic.com.ua/>
2. Дей О.І. Сторінки з історії української фольклористики. – К.: Наукова думка, 1975. – 272 с.
3. Газета.ua, Василина Копитко: «Гран-прі «Чорноморських Ігор» вручили за народну пісню в авторській обробці». URL: https://gazeta.ua/articles/culture-newspaper/_granpri-cornomorskih-igor-vruchili-za-narodnu-pisnyu-v-avtorskij-obrobci/919242
4. Ігнатенко Марія «Лірична пісня у житті народу» / М.О. Ігнатенко. – 2011. – С. 3.
5. Ірина Михалевич «Українська «жіноча» пісня: до питання становлення терміна» / І. Михалевич. – 2015. – С. 142.
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Родинно-побутові пісні. URL: <https://zno.if.ua/?p=3084>
8. Українська література: Родинно-побутові пісні «Місяць на небі, зіроньки сяють», «Цвіте терен, цвіте терен». URL: <http://edufuture.biz/>
9. Як звучать українські пісні у виконанні іноземців. URL: <https://intermarium.com.ua/>
10. Значення музики в житті народів. URL: <https://zbruc.eu/>
11. Українська народна пісня. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/>
12. Українська пісня – душа народу. URL: <https://enigma.ua/>
13. 5 українських народних пісень, які по-особливому зазвучали на Голосі країни. URL: <https://1plus1.ua/>

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Оразымбетова З.К.

доктор филологических наук, профессор,

*Каракалтакский государственный университет имени Бердаха
(Республика Узбекистан, г. Нукус)*

ЯЗЫК И СТИЛЬ ЖАНРА СТАТЬИ В ГАЗЕТЕ

Аналитический жанр занимает важное место среди газетных материалов. В этом жанре журналист анализирует события и происшествия, исходя из своей точки зрения и давая соответствующую оценку, делает вывод. Однако точка зрения и мнение журналиста на какое-либо событие не всегда может совпадать с точкой зрения и мнением читателей. Тем не менее он, исходя из роли и места газеты в обществе, духа своего времени, общественной идеологии и политики делает зарисовку и продвигает вперед определенную идею [1, с. 32].

В аналитических жанрах, как и в информационных, ставятся задачи конкретизации, реальности, оперативности, впечатлительности и обобщения [2, с. 5]. Говоря конкретно, аналитические жанры по своей сути являются эволюционным продолжением информационных жанров.

Если имеющие место в мире факты, свершившиеся события и происшествия являются их внешней, видимой глазу прослойкой, то прямым значением и объективной закономерностью этих фактов, событий и происшествий считается невидимое глазу, внутреннее глубинное наслоение. Чтобы дойти до этого слоя, ощутить его и глубже познать предыдущий, человек включает в работу приемы анализа и исследования. Вот, эта закономерность обязательно найдет свое освящение в аналитической публицистике [3, с. 21]. Если человек видит, узнает, читая о событиях и фактах, происходящих в жизни, то благодаря аналитическим жанрам он поймет и прочувствует внутреннее значение этих фактов и событий, сделает для себя соответствующие выводы, обозначив их общественную значимость.

Аналитические жанры охватывают все стороны общественной жизни. Познание человеком окружающего мира, наблюдение или событий, явлений, подвижек, происходящих в обществе, воспринимается через призму

публикующихся в печати материалов аналитического жанра [4, с. 32]. Через них он познает закономерности и противоречия общества, бывает в курсе всех проблем и насыщенных вопросов, касающихся экономики, науки и культуры, литературы и искусства и других сфер общественной жизни. Иначе говоря, материалы аналитического жанра дают людям знания общественно-политического, правового, морально-нравственного, научного, исторического, философского, художественно-эстетического характера и через них осуществляется воспитание человека, формирование и становление его личностных качеств.

Справедливости ради следует к месту отметить, что аналитические и информационные жанры всегда находятся в тесной взаимосвязи. Если в материалах информационного жанра встречаются элементы аналитического характера, то в аналитических материалах мы можем наблюдать элементы информационного характера. Газета взаимодополняет эти два вида жанров. Однако, в некоторых случаях приходится ограничиваться в использовании вышеупомянутых жанров.

Естественно, статья в газетах, являясь основным аналитическим жанром, создает его основу. Она анализируя события и происшествия, политическую и экономическую обстановку в обществе, направляет внимание читателя на самые жизненноважные вопросы общества, и вместе с тем, считается образным источником информации. Одной из особенностей жанра, статьи является подача сообщения путем анализа фактов и обобщающих мнений. Если мы даем общую характеристику, то статья – это научное и публицистическое творчество небольшого объема, предназначенное для публикации в сборниках, журналах и других, подобных им средствах печати. В научных источниках статья предстает разделенной на несколько видов. Однако назначение и цель ее деления на виды обуславливается всего лишь тем, с какой позиции желательнее осветить эту или иную задачу.

Основные требования, предъявляемые ко всем этим статьям – это объективность, глубокий анализ и общие выводы при их освещении [5, с. 28]. Использование в статье устойчивых словосочетаний, написание ее в духе современных требований времени, при наличии свойственных только лишь ей особенностей, отличает ее от других жанров.

Рубрика статей отличается своим постоянством и конкретностью. Несмотря на свою краткость, рубрика дает предварительную информацию о теме, освещаемой в статье, ее содержании, вопросах, которые решаются в ней. Например: *«Точка зрения»*, *«Агропромыш-*

ленность», «Нравственность» и др. К проблемным статьям ставятся постоянные и специальные рубрики. Например: «Как вам оказывают услуги?», «Постановление и его исполнение», «Общество и подросток» и др. Смысл вынесения подобных рубрик заключается в том, что они однозначно указывают или на отрасль, о которой будет говориться, или на вопросы, освещаемые в статье.

Наряду с анализом фактов, в статье особое место занимают точное обозначение вопросов и пути их решения, обобщение и конкретные выводы. Вот, и такие обязанности находят свое отражение в рубриках статей. Например: «На обращение – ответ работой», «Преступление и наказание», «Закон в действии» и др. («Еркин Каракалпакстан»).

Среди газетных материалов статья занимает очень важное место, так как этому жанру способствует активизации читателей делиться своими мнениями и вносить свои предложения [6, с. 17]. Поэтому при выборе темы статьи предпочтение чаще всего отдается словосочетаниям, быстро бросающихся в глаза и притягивающие внимание читателя. Еще ряд отличительных сторон статьи от других жанров печати – использование в заголовке пословиц и поговорок: «Если молодежь возьмется за работу...» («Еркин Каракалпакстан», 12.04.2019), «Знание откроет дорогу счастья» («Каракалпакстан жаслары», 02.03.2019), «В здоровом теле здоровый ум» («Нукуская правда», 05.02.2019) и др. Предложений с вопросительной интонацией: «Простит ли мир мою беспечность» («Каракалпакстан жаслары», 02.03.2019) и словосочетаний с элементами художественных образов: «У воды тоже есть спрос...» («Еркин Каракалпакстан», 12.04.2019), «Ключи от влюбленного сундучка в полных руках», «Если будет сыт мой народ, будет и у меня настроение», «Театр-студия сделала первый шаг» («Каракалпакстан жаслары», 20.03.2019) и т.д. Одним из действенных приемов жанра статьи является вынесения в заголовок вопросительных предложений. Например: «Готовы ли вы к зимним испытаниям?» («Еркин Каракалпакстан», 29.10. 2019), «Какими должны быть современные учебники?» («Каракалпакстан жаслары», 20.03.2019), «Почему мы не читаем книги?» («Каракалпакстан жаслары», 02.03. 2019).

Отличительная черта некоторых статей – это деление главной темы на подзаголовки. Например: Объемная статья «Знание откроет дорогу счастья» делится на несколько подзаголовков: *воспеваю свои студенческие и молодые годы*, *Кто слушает внимательно, тот*

становится мудрым», «Что такое культура?» («Каракалпакстан жаслары», 02.03.2019).

Жанр статьи имеет широкие возможности использования огромного богатства родного языка. Наряду с использованием к мету словосочетаний с нейтральным значением, можно широко применять эмоционально экспрессивные средства и сочетания слов с элементами художественных образов. Большие возможности для этого создают объем и содержание жанра статьи. Поэтому в статье зачастую собираются вместе элементы и термины, свойственные художественно-публицистическим жанрам. (Например: очерк, зарисовка, фельетон) и некоторым информационным жанрам (например: репортаж). В лексическом составе статьи, наряду общественно-политическими, экономическими, литературными, медицинскими терминами, можно использовать и термины, свойственные другим отраслям, а также плодотворно применять слова с различной стилистической окраской. За последние годы в опубликованных в каракалпакской периодической печати статьях довольно удачно и к месту использованы эмоционально-экспрессивно окрашенные слова и лексические пары: *«Участок земли – источник богатства» («Еркин Каракалпакстан» 12.04.2019), «Продавец ли смерти или думая находящий» («Каракалпак университети», 01.01.2019) и др.*

Естественно, приемы использования в газетных статьях пословиц и поговорок, устойчивых сочетаний слов и фразеологизмов давно уже стало сформировавшейся традицией [7, с. 12].

Однако здесь есть особенность. Зачастую в газетах народные пословицы и поговорки не употребляются в изначальном виде, а на их основе формируются элементы и виды, которые учитывая особенности языка печати, раскрывают смысл содержания текста газеты. Например: *«При слабом законе руки порежешь» // должно быть: «Если не крепко будешь держать камыш, руки порежешь», «Будешь трудиться не лентясь, будет земля твоя цвести» // должно быть: «Будешь трудиться не лентясь, будет желудок твой сыт» и др.*

Традиция использования в печати народных пословиц и поговорок, крылатых слов и выражений, фразеологизмов еще издавно была одним из самых распространенных приемов. Если, с одной стороны, здесь будут иметься ввиду конкретное и ясное выражение мысли, то с другой – все это обеспечит газете близость к народному языку. В третьих, печать

таким образом старается сделать статьи более притягательными и читательными.

Приемы обеспечения газетной статьи словами эмоционально-экспрессивной окраски состоят из нижеследующих:

- 1) К месту и продуктивно использовать пословицы и поговорки в статье;
- 2) Правильно и грамотно применять вопросительные и восклицательные предложения;
- 3) Правильный выбор заголовки;
- 4) Верно выбирать и к месту использовать слова с эмоционально-экспрессивной окраской;
- 5) Точно и грамотно применять словосочетания, крылатые слова и выражения;
- 6) К месту использовать диалоги.

В общем, статья обладает широкими возможностями использования слов эмоционально-экспрессивной окраски, в результате чего она становится яркой, красочной, интересной и привлекающей внимание читателя.

Список использованных источников:

1. Розенталь Д.Э. Язык и стиль средств массовой информации и пропаганды. Москва, МГУ. 1980. С. 32.
2. Солганик Р.Я. Системный анализ газетной лексики и источники её формирования : автореф. дисс. ... докт. филол. наук. Москва, 1976. С. 5.
3. Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе (некоторые особенности языка современной газетной публицистики). Москва, 1971. С. 21.
4. Курбанов Т.И. Публицистический стиль современного узбекского литературного языка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Ташкент, 2011. С. 32.
5. Рогова К.А. Экспрессивно – стилистические формы синтаксиса в публицистической речи : автореф. дисс. ... докт. филол. наук. Ленинград, 1979. С. 28.
6. Розенталь Д.Э. Стилистика газетных жанров. Москва, 1981. С. 17.
7. Саъдуллаев Д.С. Язык и стиль средств массовой информации: уч. пособие. Ташкент, 2002. С. 12.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Воронова О.Ю.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЮДИНИ

Велика роль фразеології в англійському спілкуванні безперечна. Основні джерела поповнення фразеологічного фонду англійської мови досить різноманітні. Незважаючи на помітні досягнення у дослідженні проблем з вивчення відтворення фразеологізмів у перекладі, це питання все ще залишається недостатньо вивченим [2].

Перекладачі українською мовою англійських фразеологізмів з компонентом на позначення розумових здібностей людини, нерідко наштовхуються на нерозуміння та неприйняття їх читачем, адже реалії є абсолютно різними. В основі внутрішньої форми фразеологічних одиниць лежить лінгвокраїнознавчий аспект, тобто історичні події, які стали передумовою виникнення даного значення. Найвища майстерність перекладача полягає в тому, щоб зберегти колорит оригіналу та при цьому створити максимально доступний читачеві переклад.

Аналізуючи англійські фразеологізми на позначення розумових якостей особистості, варто дослідити лінгвокраїнознавчий фон, що є в основі виникнення фразеологічних одиниць, порівняти структурно-семантичні зв'язки та відповідні українські переклади, проводити лінгвокраїнознавчий аналіз найцікавіших з фразеологічних одиниць, намагаючись збагнути етнокультурні особливості англійської системи фразеологічних одиниць.

Відмінність у етнокультурних фонах англійської та української фразеологічних систем створюють суттєві проблеми зі сприйняття та розуміння фразеологічних одиниць. Саме з'ясування цих відмінностей і лінгвокраїнознавчих особливостей створює відчуття володіння мовою, бо для того, щоб володіти мовою певного народу необхідно перш за все збагнути її культуру [4, с. 77].

Серед способів перекладу фразеологізмів, що описують людей, найчастіше використовуються такі: дескриптивні перифрази, однослівні відповідники, покомпонентні кальки, покомпонентні транскрипції.

Використовуючи вищенаведені способи, перекладач прагне зберегти оригінальність і унікальність тексту, оскільки навіть у найвдалішому перекладі втрати лінгвокраїнознавчої інформації відчутні насамперед на стилістичному рівні. Завдяки майстерному метафоричному переосмисленню фразеологічної одиниці перекладачем, її лінгвокраїнознавча специфіка переходить зі сфери прямої денотації (у першоджерелі) у сферу художньої образності (у вдалому перекладі). Саме цього повинен прагнути кожен перекладач під час перекладу фразеологізмів [5].

Помічено, що переклад саме фразеологізмів, що позначають розумові здібності людини, представляє значні труднощі. Це пояснюється тим, що багато з них є яскравими, емоційно насиченими зворотами, що належать до певного мовного стилю і часто носять яскраво виражений національний характер. Труднощі перекладу фразеологізмів починаються з їх розпізнавання в тексті. Друга важлива умова в процесі розпізнавання фразеологізмів полягає в умінні аналізувати їх мовні функції.

При перекладі фразеологізмів даної групи слід враховувати особливості контексту, в якому вони вживаються. Для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів з англійської на українську мову й навпаки, перекладач повинен володіти різними способами перекладу, серед яких основними є: еквівалентний, аналогічний, антонімічний, дескриптивний переклад, калькування, комбінований переклад. Розглянемо вказані способи детальніше.

Еквівалентний переклад – обидві фразеологічні одиниці є нейтральними або міжстильовими одиницями, які побудовані на однаковому образі (*to have an Olympian calm – мати олімпійський спокій; the hub of the universe – нуп землі*). Проте існують такі фразеологічні одиниці на позначення розумових здібностей людини, які на перший погляд можуть здатися повними фразеологічними еквівалентами, але їх значення не завжди має повний збіг. Наприклад: *devil's advocate – людина, яка вступає у спір лише заради спору* [3, с. 112-114].

В українській мові «адвокат сатани» – це людина, яка намагається будь-що знайти в інших людях хиби, вади, принижуючи їх людську гідність, вона навмисне шукає у безсумнівно позитивному негативне.

Аналогічний переклад – переклад фразеологічного вислову вихідної мови фразеологізмом мови перекладу, адекватним за змістом, але різним

за структурно-компонентним складом (*to have a ready tongue* – за словом до кишені не лізе; *to wear one's heart upon one's sleeve* – душа навстіж).

Антонімічний переклад – передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки (*to keep one's head* – не губити голови).

Дескриптивний переклад полягає у відтворенні фразеологізмів, що позначають розумові здібності людини описовим способом, вільними конструкціями; словосполученнями. Його перевагою є найбільш повне розкриття суті описуваного явища (*give pap with a hatchet* – робити добро в недобрій манері) [3].

Метод калькування застосовується в тих випадках, коли перекладач хоче виділити образну основу фразеологізму, або коли англійський зворот не може бути перекладений за допомогою інших видів перекладу (*the beam in one's eye* – колода у власному оці).

Комбінований переклад використовується у тих випадках, коли український аналог не повністю передає значення англійського фразеологізму або ж має інший специфічний колорит місця й часу. У таких випадках дається калькований переклад, а потім застосовується описовий переклад і український аналог для порівняння (*to know a hawk from a handsaw* – «уміти відрізати зозулю від яструба», мати елементарну проникливість) [3].

Досліджений матеріал дає можливість стверджувати, що концептуально фразеологізми відображають географічні та історичні умови розвитку народу. Основною особливістю фразеологізмів, що позначають розумові здібності людини, є часткова або повна невідповідність плану змісту плану висловлення, що визначає специфіку фразеологізму і безумовно буде впливати на вибір прийомів і способів перекладу. Саме тому першорядне завдання перекладача – вміти розпізнати фразеологічні одиниці в тексті, відрізнити стійке поєднання від змінного і надати адекватний переклад фразеологізмів.

Отримані результати можуть сприяти подальшій розробці таких проблем лексикології, фразеології, лексикографії, а також перекладознавства, як: роль лексичного компонента у формуванні фразеологічного значення під час відтворення українською мовою, роль демократичних процесів у встановленні парадигми пізнання й відображення світу у вербальному мисленні людини. Практичні результати дослідження можуть бути використані при укладанні фразеологічного словника.

Список використаних джерел:

1. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К.Т. Баранцев. – Київ, 2006. – 1056 с.
2. Баран Я.А. Фразеологія в системі мови. – Івано-Франківськ, 1997. – 200 с.
3. Комиссаров В.Н. Теорія перекладу. – Москва, 1990. – 170 с.
4. Нагорна О.О. Інформаційна здатність англійських фразеологізмів // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: Рута, 2005. – № 266. – С. 75–84.
5. Нагорна О.О. Власна назва у складі англійських фразеологізмів як експонент національної культури // Наука і сучасність. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – № 52. – С. 189–195.

Голубенко Н.І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний лінгвістичний університет*

ДО ПИТАННЯ ПРО АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕДАЧІ МОДАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ

У сучасній перекладознавчій царині категорія модальності вважається одним із найбільш проблемних аспектів у процесі перекладу. Якість перекладу оцінюється за певними критеріями, серед яких точність, адекватність, еквівалентність. Оскільки модальність є складною науковою категорією, яка пов'язана з нормами поведінки, міжособистісними відносинами, комунікаційною культурою, що викликає значні труднощі в процесі пошуку еквівалента.

На думку багатьох перекладознавців, особливі труднощі у перекладі викликає суб'єктивна модальність, відношення мовця до того, що повідомляється. На відміну від об'єктивної модальності вона є факультативною ознакою висловлювання. Семантичний обсяг суб'єктивної модальності значно ширше семантичного обсягу об'єктивної модальності. Суб'єктивна модальність, на думку багатьох дослідників, висловлює особисте ставлення мовця до змісту висловлювання. В її структуру входить семантика сумніву, коливання.

Ставлення мовця до дійсності, що постулюється як основана ознака модальності, тією чи іншою мірою, властиве будь-якому

висловлюванню. Оскільки ставлення мовця до дійсності може виражатися різними засобами – морфологічними, лексичними, фразеологічними, синтаксичними, інтонаційними, стилістичними, то «модальність виявляється категорією, притаманною мові в дії, тобто в мовленні, а тому є самою сутністю комунікативного процесу» [1, с. 113]. Категорія модальності є однією з найважливіших, стрижневих мовних категорій, що має вияв у різних формах у мовах різних типів

Адекватність передачі модальності текстів має особливе значення для формування в іншомовних читачів достовірного уявлення щодо ставлення мовців до описуваних в оригіналі подій і явищ. Йдеться також про порівняльний аналіз структури модальності повинності в різних мовних культурах, що може стати платформою формування стратегій досягнення семантичної адекватності при перекладі. При цьому найбільшу проблематичність в перекладах викликають модальні висловлювання зі значенням повинності, що визначається відношенням суб'єкта повинності до його предмету чи об'єкту.

Повинність – модальне значення, яке виражає припис дії, зумовленої законами, звичаями, традиціями, правилами, зобов'язаннями, інструкціями, внутрішніми потребами або особистим досвідом мовця, звичайної послідовності подій, тобто нормами в широкому розумінні цього слова.

В українській мові ланцюжок за ступенем повинності виглядає наступним чином: *слід було б зробити – повинен – зобов'язаний – змушений / примушений – необхідно*. Що більш, в українських словниках, граматиках і навчальних посібниках часто вказується на синонімічність цих предикатів в деяких контекстах: *Вам слід вивчити мову = Ви повинні вивчити мову (треба, потрібно)*. Однак виділяються контексти, в яких не допускається взаємозамінність досліджуваних предикатів, адже предикатів призводить до зміни змісту пропозиції.

Основна відмінність між українською та англійською мовами в системі вираження модальності повинності зводиться до наступного: в українській мові виражається тільки тип модальності – можливість, ймовірність, що повинно бути, а в англійській позначаються також «джерела», які породжують також типи модальності і їх відтінки, що знаходять своє вираження в наявності більшої кількості модальних дієслів, що імпліцитно відбивають додаткову інформацію.

Категорія повинності в українській мові виражається предикатами *варто було б зробити, повинен, зобов'язаний, змушений, необхідно* та ін.

При цьому в різних типах пропозицій з точки зору їх семантики ці предикати можуть висловлювати різний ступінь повинності і відповідним чином перекладатися на англійську мову. Тому при перекладі необхідно ретельно вивчати семантику кожної пропозиції і підбирати еквіваленти, які відповідають українському тексту в англійській мові.

Під час перекладу англійських модальних дієслів на українську мову перекладач може зустрітися з такими випадками, які не викликають жодних труднощів та відносяться до сфери закономірних відповідностей. Також особливий інтерес для перекладу представляють випадки, в яких модальність передається за допомогою комбінації різноманітних засобів. Наприклад англійські та американські письменники нерідко вдаються до використання курсиву для виділення інтонаційного малюнку та логічного наголосу [3]. Для української мови не є характерним використання курсиву, тому в цьому випадку слід використовувати лексико-граматичні засоби вираження модальності. Щоб передати модальність англійського висловлювання в українській мові можуть використовуватися частки: адже, хоча, мовляв, що в англійській мові виражаються іншими засобами.

Процес перекладу, незалежно від того, наскільки швидко він здійснюється у сприятливих чи несприятливих умовах, ділиться на два моменти: перекласти, насамперед, зрозуміти все, чітко зрозуміти, що перекладається, проаналізувати (якщо оригінал викликає певні труднощі), критично оцінити його. Будь-яке тлумачення оригіналу, правильне чи неправильне та його тлумачення перекладачем, позитивне чи негативне, під час перекладу вимагає вибору лексичного фонду мови перекладу.

Отже, труднощі при перекладі модальних висловлювань пов'язані з тим, що майже всі вони багатозначні, і для того, щоб передати відтінки значення, перекладачеві потрібно вміти спиратися на контекст. Необхідно також вміти співвіднести і відобразити в перекладі момент висловлювання припущення і час здійснення передбачуваного дії, що може виражатися будь-якою формою інфінітива. Слід також пам'ятати, що в деяких випадках, відповідно до стилістичних канонів української мови, англійські модальні слова, дієслова і вирази взагалі не треба перекладати, або їх значення слід передавати іншими засобами.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.В. Избранные труды по теории русской грамматики. Москва : Наука, 1979. 412 с.
2. Вус Н.Й. Модальність та її трактування у працях дослідників. *Слов'янський збірник*. Одеса, 2006. Вип. 12. 128 с.
3. Мізін К.І. Методологічні проблеми лінгвістичного перекладознавства: Пошук власного методу. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2015. Вип. 136. С. 17–22.
4. Правдівцева Ю.С. Розкриття функцій модальності під час перекладу англійського тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог, 2014. Вип. 45. С. 308–310.

Захарчук А.О.

студентка,

Науковий керівник: Ємець О.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Хмельницький національний університет

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ В ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАнь FLASH FICTION

В останні десятиріччя метафора досліджується не лише як засіб створення художніх образів, але й як результат когнітивної діяльності, засіб породження нових значень. Дослідженню метафори з позицій когнітивного підходу присвячені численні праці науковців, зокрема Дж. Лакоффа, М. Джонсона, В. Телія, Е. Маккормака. Передача концептуальної метафори (надалі – КМ) в перекладі художнього тексту є актуальним об'єктом дослідження у вітчизняному перекладознавстві, зокрема у роботах А.М. Науменка, С.Г. Шурми, Я.В. Кривонос, О.В. Ємця та інших.

Мета даного дослідження полягає у визначенні стратегії передачі КМ у перекладі сучасних оповідань flash fiction.

Теорію КМ сформував Дж. Лакофф та М. Джонсон. У відомій праці «*Metaphors we live by*» («*Метафори, якими ми живемо*») вони перевернули уявлення про метафору, стверджуючи, що вона є

звичайною частиною мови, завдяки своєму поширенню у повсякденному житті не тільки у мові, але й у мисленні, адже «наша повсякденна понятійна система, в рамках якої ми мислимо і діємо, є метафоричною за своєю суттю» [8, с. 3].

В когнітивній лінгвістиці метафора визначається як «складний механізм концептуалізації, когнітивний процес, що позначає та формує нові поняття, без якого неможливо отримати нові знання» [6, с. 59]. КМ трактується як елемент художнього твору, що зберігає свою образність, позначає непередметні сутності, відображає авторське бачення цих сутностей і певною мірою будується на основі концептуальних уявлень або частково співпадає з концептуальними уявленнями про непередметні сутності [1, с. 46].

Переклад лінгвістичних метафор пов'язаний з вирішенням цілого ряду культурологічних, філософських та лінгвістичних проблем. Метафора проявляється в неспоріднених мовах по-різному та її переклад залежить від того, наскільки близькі або далекі одна від одної культурно-мовні традиції мови оригіналу та мови перекладу. Справедливим є твердження А.М.Науменко, що «до перекладу (як до процесу і до результату) необхідно підходити сьогодні зовсім з іншого боку: із концептуального, а не з лінгвістичного» [5, с. 123].

Основні прийоми передачі лінгвістичних метафор сформували П. Ньюмарк та Т.А. Казакова. Я.В. Кривонос пропонує наступні прийоми передачі КМ у художньому тексті: 1) передача тієї самої КМ з аналогічними стилістичними засобами (дослівний переклад); 2) передача тієї самої КМ з певними змінами мовних засобів (синонімічна заміна); 3) передача тієї самої КМ з відмінними мовними (стилістичними) засобами (заміна тропа); 4) передача КМ в тексті оригіналу на еквівалентну КМ в українському тексті (адаптація) [4, с. 146]. Таким чином, прийоми передачі вербалізованих засобів концептів співпадають з головними прийомами передачі лінгвістичних метафор.

Матеріалом нашого дослідження є короткі оповідання flash fiction («проза-спалах», «миттєва проза»), які у сучасній американській літературі все більше набувають популярності. Серед авторів оповідань flash fiction – такі відомі письменники як Джон Апдайк, Грейс Пейлі, Дон Ші та інші. Головною особливістю оповідань flash fiction є стислість. Зазвичай їх обсяг становить 500-1000 слів, тобто 2-3 сторінки [7, с. 9]. Попри це, оповідання flash fiction характеризуються насиченістю та різнобарв'ям стилістичних прийомів. Відмінною рисою

таких творів є також те, що важлива роль належить сильним позиціям, зокрема заголовкам та кінцівкам. На відміну від заголовків, які часто лаконічні та складаються з одного або двох слів, кінцівки оповідань flash fiction містять концентрацію образних, фонетичних та синтаксичних засобів – стилістичну конвергенцію [2, с. 199].

Яскравий приклад вербалізації концепту ЖІНКА міститься в оповіданні Грейс Пейлі «Justice – A Beginning». У творі розповідається як жінка-член журі присяжних після чергового засідання суду розмірковує над поняттям справедливості.

She leaned on the witness bar, her face like a dying flower in its late-season, lank leafage of yellow hair, turning one way then the other in the breeze and blast of justice. Like a sunflower maybe in mid-autumn, having given up on the sun, Faith thought [7, с. 124].

У фрагменті оповідання авторка описує зовнішність матері чоловіка, якому щойно винесли вирок. У цьому уривку розгорнуті метафоричні порівняння набувають концептуального характеру та відображають КМ СТАРА ЖІНКА – ЦЕ ЗІВ'ЯЛА КВІТКА, що є варіацією КМ ЖІНКА – ЦЕ КВІТКА. За допомогою метафоричних порівнянь письменниця передає почуття жалю до матері щойно засудженого чоловіка, тим самим виражаючи почуття толерантності до жінки.

Матір притулилась до трибуни свідків. Обличчя її було схоже на зів'ялу квітку в кінці сезону. Довге солом'яне волосся жінки майоріло від пориву вітру та справедливості. Наче соняшник, який десь у середині серпня засох від сонця, подумала Фейт (переклад наш).

У першій частині розгорнутого метафоричного порівняння ми зберегли троп із частковою заміною образу (dying flower – зів'яла квітка; yellow – солом'яний;) та використали вилучення (leafage; one way then the other; blast). У другій частині речення ми передали образність словом із прямою семантикою (having given up on the sun – засох від сонця). Концептуальна метафора відтворена тією ж самою КМ за допомогою дослівного перекладу з використанням синонімічної заміни. Ми намагалися передати зміст уривку таким чином, щоб не втратити авторський опис змарнілого стану матері та передати емоцію співчуття жінки – члена суду присяжних, які додають тексту поетичності та емоційності.

В оповіданні Марка Будмена «Patriotic Angel», у якому описується розмова чоловіка з лялькою в образі ангела в супермаркеті, міститься КМ ЛЯЛЬКА – ЦЕ ЛЮДИНА:

«Are you working here?» he continues. «Or did they lay you off, too?» Stupid question. Of course you are working here. As an angel [7, с. 157].

КМ ЛЯЛЬКА – ЦЕ ЛЮДИНА в оповіданні реалізується за допомогою розгорнутої антропоморфної метафори, що олюднює іграшку. Таким чином, письменник проявляє симпатію до самотньої людини.

«Ти тут працюєш?», – продовжив він. «Чи тебе звільнити також?» Безглузде питання. Звісно ти працюєш тут. Ангелом (переклад наш).

У процесі перекладу ми намагалися точно відтворити елементи міфологічного мислення, які заклад автор, тому використали дослівний переклад та передали КМ аналогічним засобом, за допомогою розгорнутої антропоморфної метафори.

В оповіданні Роба Карні «Travelling Alone», у якому описується захоплення героя природою та красою блискавок, вербалізується концепт ПРИРОДА:

Like down there in the middle, gods were working with hammers and anvils and bellows and wearing those helmets with a little strip of glass to look out of. Like a cloudy furnace. Like the birthplace of light. Like maybe that's the way the universe looked in the womb. God, I wished someone would've been there with me [7, с. 225].

В уривку міститься розгорнута метафора, за допомогою якої автор передає інтенсивність захоплення героя красою блискавок, адже він навіть уявляє, що до утворення природного явища причетні боги. Таким чином, актуалізується КМ ПРИРОДА – ЦЕ БОГ.

Наче всередині боги працювали – і молотами, і ковадлами, і міхами, і, як і заведено у зварювальному цеху, були в касках з невеликим скляним заборолом. То було достоту хмарове горнило. Пологи світла. Можливо, саме так виглядав усесвіт у лоні матері. Боже, як би я хотів, щоб хоча б хтось був там поруч зі мною [3, с. 155].

Стратегія відтворення КМ полягала у точному відтворенні тією ж самою КМ з аналогічними засобами і додаванням (як у зварювальному цеху; матері).

Таким чином, головне завдання перекладача у відтворенні КМ в оповіданнях flash fiction полягає у максимально бережному ставленні до тексту, точній передачі задуму та образності тексту, а основними його стратегіями є точний або дослівний переклад з мінімальними замінами, які можуть бути зумовленими особливостями цільової мови.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні стратегії передачі концептуальної метафори в публіцистичних текстах.

Список використаних джерел:

1. Ємець О.В. Роль концептуальних метафор у створенні авторської картини світу. *Studia Methodologica*. 2001. С. 45–49.
2. Ємець О.В. Стилiстичнi особливостi жанру flash fiction. *Всесвіт*. № 3-4. 2016. С. 199-201.
3. Карні Р. Самотня подорож. П-д з англ. А. Захарчук. *Березиль*. 2020. № 3. С. 152-153.
4. Кривонос Я.В. Відтворення авторського метафоричного концептопростору в українських перекладах «Пісні про Гайавату». *Вісник СумДУ*. 2006. № 11. С. 145-150.
5. Науменко А.М. Концептуальний переклад як поняття і як термін. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. Філологічні науки*. 2014. С. 123-130.
6. Приходько А.М. Концепти і концептосфери в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
7. Flash Fiction Forward. 80 Very Short Stories. London: W.W. Norton & Company, 2006. 238 p.
8. Lakoff G. *Metaphors we live by*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 239 p.

Клименко А.А.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ НЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

Неологізмом у мові називають новостворений термін, авторське слово або фразу, що перебуває в процесі входження в загальне використання і ще не включена до державної та загальноживаної мови. Неологізми – категорія історично змінна, один з розрядів пасивного словника, тобто це одиниці, які ще не встигли ввійти (або вже не ввійдуть, оскільки, виникнувши, майже відразу ж і зникли) до активного слововжитку.

Неологізми служать, з одного боку, для номінації нових чи, ще не названих понять, реалій, а з іншого – для заміни попередніх найменувань новими, зумовленої різними чинниками – тенденцією до мовної

економії, уніфікації номінативних моделей, виразнішого, точнішого найменування, експресивно-стилістичного оновлення, з причин соціально-політичного, пуристичного, евфемістичного характеру та інших, наприклад: *касетник* замість *касетний магнітофон*, *маг* замість *магнітофон*, *комплексувати*, *відфутболити кого-небудь*, *оператор машинного доїння* замість назви малопрестижної професії *доярка*, *доглядач будинку* замість *двірник* [3]. Крім того, існують також комплексні лексико-граматичні трансформації, де перетворення або торкаються одночасно лексичних і граматичних одиниць оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки.

А.Є. Нямцу до комплексних лексико-граматичних трансформацій відносить антонімічний переклад, описовий переклад (експлікацію) і компенсацію. Ми також зафіксували ці види трансформацій при перекладі англійських текстів українською мовою [4].

Антонімічний переклад – це лексико-граматична трансформація, що передбачає заміну неологізму в англійській мові протилежною за значенням одиницею в українській мові з відповідною перебудовою всього речення, щоб зберегти зміст. Наприклад: *They Never Tell Us Everything!* – *Вони завжди щось замовчують!* Пропонується застосувати антонімічний переклад аби уникнути подвійного заперечення в заголовку статті.

Описовий переклад неологізмів (експлікація) використовується у тих випадках, коли неможливо підібрати короткі і точні еквіваленти. Наприклад: *Caucus for Producers, Writers & Directors in Austin – Закриті збори виробників, письменників та менеджерів для попереднього обговорення організаційних питань у Остіні, Техас* [5]. У даному прикладі використовуємо описовий переклад слова *caucus*, оскільки точного відповідника в українській мові не існує.

Компенсація – це лексико-граматична трансформація, що передбачає передачу смислового або стилістичного відтінку не там, де він виражений в оригіналі. Дуже часто один стилістичний засіб замінюється при компенсації втраченим іншим. Необхідність у компенсації виникає у зв'язку з тим, що у ряді випадків неможливо знайти повний відповідник (тобто, смисловий і експресивно-стилістичний) для передачі у перекладі окремого сегмента оригіналу [6].

Транспозиція – це одночасно лексико-граматична та стилістична трансформація, що передбачає переклад одного жанру чи

функціонального стилю в інший жанр чи функціональний стиль. В англійських текстах елементи розмовного стилю використовуються частіше, вони інколи несуть навіть фамільярний характер. У результаті цього перекладачеві іноді доводиться як би пригладжувати текст перекладу, замінюючи жаргонно-фамільярні слова та звороти більш нейтральними [2, с. 157]. Наприклад: *Ugandan Prime Minister to Be Banned From UK If His Gay Death Penalty Bill Succeeds – Прем'єр-міністру Уганди заборонять в'їзд до Великобританії, якщо буде прийнято його законопроект щодо страти представників сексуальних меншин.*

В процесі перекладу неологізмів у текстах на матеріалах англійських ЗМІ нами було виявлено ряд шляхів передачі неологізмів. Далі опишемо основні з них, опираючись на специфіку побудови неологізмів англійської мови:

1. Транскрибування, транслітерація. Це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер мови перекладу. Нами досліджено, що зразками із англійських друкованих ЗМІ є застосування транскрибування та транслітерації при перекладі неологізмів у текстах публіцистичного стилю сфери з англійської мови українською. Наприклад: *Perhaps there could be a south-south cooperation to work out how to best inspire assistance from microdonors in the North., for one, would be interested in seeing a microcredit project that I could monitor online and could put my \$100 dollars into* [2].

2. Серед способів перекладу текстів публіцистичного стилю англійських друкованих ЗМІ нами було виділено калькування. Як було вже встановлено, калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Перевагою прийому калькування є стислість і простота отриманого з його допомогою еквівалента і його однозначна співвіднесеність з початковим словом, що доходить до повної відповідності. *Generation O – покоління O (прихильники президента Обами) – Young voters and those slightly older, who together may forever be known as Generation O, were the ground troops of the campaign. – Ці молоді виборці і ті, що дещо старші за них, що разом відомі як Покоління O, були основною підтримкою виборчої компанії* [6].

3. Описовий переклад – це лексико-граматична трансформація, під час якої неологізм оригіналу, замінюється словосполученням, що

роз'яснює її значення, тобто що дає більш менш повне пояснення або визначення того значення мовою перекладу. *Office-park dad* – одружений чоловік, що живе в передмісті, який займає посаду службовця в конторі. – «*The new blue-collar worker, the new Reagan Democrat, is the 'office park dad' – said Simon Rosenberg, executive director of the New Democratic Network. «They're baby boomers and busters... these are people who make \$60,000 a year, and they're struggling to make it in the new economy»* [8].

Дослідження творення неологізмів переконують, що нова лексика утворюється, головним чином, з власного матеріалу шляхом словотворчих операцій та переосмисленням вже існуючих одиниць. Афіксація, абревіація, телескопія, словоскладання та конверсія залишаються основними способами створення морфологічних неологізмів. Дане дослідження ще раз підтверджує той факт, що проблема неології є досить актуальною на сьогоднішній день. Не зважаючи на численні дослідження в даній області лінгвістики, перед нами постає ряд невирішених питань. Основними є розпізнавання, класифікація та переклад неологізмів англомовних ЗМІ.

Список використаних джерел:

1. Зененко Н.В. Лексико-грамматическая специфика газетно-публицистического стиля речи: автореф. дис. ... канд. фил. наук / Н.В. Зененко. – Москва, 2004. – 16 с.
2. Ильенко С.Г. О специфике второстепенных членов в неполных предложениях. – Ленинград, 1958. – 232 с.
3. Нові слова та значення: словник / за ред. Л.В. Туровська, Л.М. Василькова. – Київ, 2008. – 271 с.
4. Нямцу А.Є. Основи перекладознавства. – Чернівці, 2008. – 310 с.
5. Caucus for Producers, Writers & Directors in Austin // *The Wall Street Journal*, March 15, 2010.
6. Cave Damien. Generation O Gets Its Hopes Up // *The New York Times*, November 9, 2008.
7. Crampton Thomas. Will Digital Communication Undermine NGOs? (comment) // *TheObserver*, December 2, 2011.
8. Marinucci Carla. Move over soccer moms – here come the 'office park dads' // *The San Francisco Chronicle*, August 13, 2007.
9. Savan Leslie. On Language: From Simple Noun to Handy Partisan Put-Down // *The New York Times*, November 18, 2009.

Shcherbak A.O.

MA student,

Borys Grinchenko Kyiv University

LEXICAL AND GRAMMATICAL FEATURES OF DIALECT SPEECH: TRANSLATION ASPECT

Kate Chopin, the outstanding American writer, has a reputation as a proficient of the nineteenth-century literary movement known as Local Color Writing. The distant and mysterious world of Louisiana plantations with its independent characters, vibrant typography and juicy language so skillfully depicted in Chopin's works evokes more and more interest among literary scholars and linguists throughout the United States. However, the Ukrainian reader is hardly familiar with this world due to the lack of translations. Thus, taking into account the increased attention to Kate Chopin's works and the interest they produce at the language level, we consider it is significant to distinguish the lexical and grammatical features of the dialect speech of Chopin's characters and on this basis apply appropriate methods and transformations to provide their translations.

To investigate the dialect on the lexical and grammatical levels its notion should be first identified. V. Vynogradov defines a dialect as words in the system of a colloquial language which are marked with an indicator of the geographical area of their existence [8, p. 57]. In their works, S. Vlahov and S. Floryn regard a dialect as a deviation of a literary norm of a language and highlight its non-equivalence in the TL text [9, p. 250]. Considering the levels such deviations can occur, the English sociolinguist P. Trudgill provides the following notion: «A dialect is a kind of language that differs from other variants in its grammatical, phonetic and lexical features; correlates with a particular territory, social class or group» [7, p. 24]. A similar interpretation is found in the «American Heritage Dictionary of the English Language»: «Dialects are varieties of the national language that are defined at various levels of the linguistic structure –phonetic, grammatical and lexical» [1].

All the aforesaid contributes to the idea that it is extremely important for translators to have excellent knowledge in the standards of a language they translate from in order to distinguish its possible variations and render them into a TL text. Thus, examining the dialect speech applied in Chopin's works, we have revealed such features on the grammatical level as the absence of

copula, modal shifts, verbal tense shifts, double negation. We have explored that deviations on lexical level of the dialect are represented by French exclamations and expressions, loanwords, and words in their reordering form. The features we have found in the grammar structure are the key to African-American Vernacular English, however, along with above-mentioned lexical features, they denote Louisiana Creole, a blend of English and French along with African-American dialect [5, p. 7; 6, pp. 44-43]. We will illustrate the obtained lexical and grammatical features of the dialect speech with the examples as well as provide their translations after exploring the translation strategies for rendering dialects.

Despite the fact that researchers have suggested a number of different techniques, there is still no generally accepted approach to translate dialect speeches. Both researchers, V. Vynogradov and C. Dollerup, highlight such methods of translating non-equivalent units that dialects are as transcription or transliteration, calquing, explication (descriptive translation), and compensation (partial translation) [4, pp. 3-10; 8, p. 119]. Unlike to them, M. Baker and L. Berezovsky distinguish not the methods, but translation transformations: concretization, generalization, loan translation, cultural substitution and lexicalization [2, p. 26-42; 3, p. 71].

Thus, knowing the lexical and grammatical features of dialect speech applied in Chopin's works, we can adapt them to the regarded translation methods and transformations in order to provide the appropriate translation.

As lexicalization presupposes the translation of a dialect by a regional dialect, colloquial unit or diminutive words, we see it expedient to translate the following passage in this way [3, p. 71]:

– *Yonda he live; whar you sees dat Cherokee hedge takin' up half de road* [11, p. 73]. – *Бачте отой ірокезький паркан, що закриває півдороги – отамово він мешка.*

Here we can see such grammatical features of dialect speech as disappearance of the present tense marker «s» in 3rd person form and its implication in 2nd person form. Lexicalization allows us to render these verbal tense shifts by the Ukrainian colloquial words «бачте» and «отамово мешка».

N. Yakovleva notes that compensation allows to convey elements of pragmatic meanings or stylistic nuances, the full transmission of which is impossible, by other elements, and not necessarily in the same place as in the SL text [10, p. 54]. We have adapted this method to translate the following examples:

– *You right, suh. We done los' a whole blesse day, – a plumb day* [11, p. 80]. – *І то правда, пане. Ми згубили блаженний день, цілий день.*

– *Don't you look fo' no deer, Chéri* [11, p. 66]. – *Ніяких, жодних оленів, Шері.*

Considering the first example, we can denote several deviations at the grammatical level – the absence of the copula verb «are» in the copulative sentence and using past participle along with past simple form. With the help of compensation, we have substituted modal shifts of the original by the inappropriate syntactic construction «згубили день» (instead of the correct «втратили день»). In the second example we can see double negation that has been replaced in the TL text by tautology «ніяких, жодних».

Concretization aims to reproduce the objectivity, integrity of dialect speech by clarifying the necessary details [2, p. 249]. This translation transformation can be found in the next example:

– *Dat town, hit 's ole, ole; mos' a hund'ed year' ole, dey say. Uh, uh, look to me like it hear ol'r an' dat* [11, p. 73]. – *Це містечко старе, як світ; кажуть, йому сотні років. Як по мені, то дровня купа та й по всьому.*

Explication provides the replacement of the lexical unit of the original language with a phrase that gives a more or less complete explanation in the target language [8, p. 119]. We consider this method to be a way out in the situations when deviations of a literary norm of a language occur at the lexical level:

– *...we will read our litany together in the morning and say a chapelet* [11, p. 75]. – *... і вранці ми прочитаємо разом екстенію і, перебираючи чотки, вимовим молитву.*

Here we can see such lexical feature of Louisiana Creole as a French loan word. To leave it as it is or to transliterate it will not be the best translator's decision as the meaning this word conveys will remain beyond the understanding of the Ukrainian reader. Thus, one of the possible choices for the translator is to render only the lexical content of the word instead of its form.

V. Vynogradov defines calquing as a method that presupposes the creation of words and expressions by literal translation, following the form of expressions taken from a foreign language [8, p. 119]. We have followed it during the translation of the following example:

– *...tell him I will sell none of my slaves; not the least little négrillon* [11, p. 79]. – *... то скажи йому, що я не продам жодного свого раба, ні єдиного чорношкірика.*

As in the previous example, the lexical deviation is represented by French loan word the meaning of which is «a little black person». However, in this

case calquing seems to be a better choice of translation method. As the Ukrainian language belongs to synthetic languages it simplifies the process of creating new words. Thus, following this translation strategy we preserve the form of the word and render its accurate meaning by means of the Ukrainian diminutive suffix «ик».

To summarize, we have distinguished and explored the lexical and grammatical features of the dialect speech of Chopin's characters, revealed and explained translation transformation and methods, and on their basis provided the translations of the fragments of Kate Chopin's short stories.

References:

1. American Heritage Dictionary of the English Language. Retrieved August 14, 2020, from <http://www.learncorelanguage.com>
2. Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. / Baker, Mona. London; New York : Routledge, 1992.
3. Berezowski L. *Dialect in Translation* / L. Berezowski. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997. – 152 p.
4. Dollerup C. *Lexical Equivalence and Adequacy in Translation* / C. Dollerup. – Ufa: Bashkir State University, 2009. – 227 p.
5. López I. F. Non-standard varieties of English in *Local Colour Writing: Creole speech in Kate Chopin's Bayou Folk and A Night in Acadie*. Retrieved August 20, 2020, from <https://minerva.usc.es/xmlui/bitstream/handle/10347/15336/Fern%C3%A1ndez%20L%C3%B3pez%20Irene.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
6. Rickford J.R. *Phonological and Grammatical Features of African American Vernacular English (AAVE)* / R.J. Rickford. – UK: Blackwell, 1999. – P. 3–14.
7. Trudgill P. *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society* / P. Trudgill. – London: Penguin, 2000. – 240 p.
8. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
9. Влахов С., Флорин С. *Непереводимое в переводе*. – М.: Международные отношения, 1980.
10. Яковлева М.А. Компенсация при передаче стилистически сниженных высказываний на разных уровнях текста: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Яковлева М.А.; Моск. гос. лингвист. ун-т. – М., 2008. – 130 с.

Illustrative material:

1. Chopin K. *Bayou Folk and A Night in Acadie* / W. Jonson. – New York: Penguin Books, 2013. – 393 p.

Ященко О.М.

бакалавр,

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ОФІЦІЙНО-ДІЛОВА КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЛИСТІВ)

У тезах розглядаються характерні ознаки офіційно-ділової кореспонденції в німецькій та українській мовах. Увагу зосереджено на прийомах, які застосовуються під час перекладу текстів офіційно-ділової кореспонденції.

Дослідження ґрунтується на працях мовознавців, які розглядали поняття офіційно-ділового дискурсу, його реалізацію в листах і займалися аналізом перекладацьких прийомів і технік, зокрема – трансформацій у перекладі: Л.С. Бархударов, Т.Р. Кияк, Л.К. Латишев, В.І. Карабан, О.Л. Семенов, В.Н. Комісаров, С.Є. Максимов, М. Шрайбер та інші.

Жанр «офіційно-діловий лист» є різновидом офіційно-ділової документації у вигляді текстового повідомлення, яке має відповідати чинним вимогам офіційно-ділового стилю та діючим нормам щодо оформлення. Правила оформлення офіційно-ділової документації в Німеччині визначає стандарт DIN 5008, а в Україні – Державна уніфікована система документації.

Листуванню в кожній країні притаманні свої особливості та характерні ознаки. Спільними як для німецькомовної, так і для україномовної ділової кореспонденції є композиційна структура, до якої належать такі інформаційні блоки: реквізити (дані про адресанта і адресата, тема тощо), формули привітання, вступні речення, основний текст листа, завершальні речення та формули прощання [2; 3].

До основних труднощів під час перекладу німецькомовної ділової кореспонденції українською мовою належать:

- лексичні:
 - переклад композит (складних іменників, утворених методом злиття основ);
 - відсутність лексичної одиниці у мові перекладу;

– заміна лексичних одиниць навіть за умови існування їх еквівалентів у мові перекладу (у випадку перекладу сталих виразів і кліше);

- граматичні:

– розбіжності або лише часткове співпадіння у наборі граматичних категорій і форм (наприклад, наявність артиклів у німецькій мові, які відсутні в українській);

– нормативні відхилення в мовах тексту оригіналу та тексту перекладу;

– відмінний спосіб сполучення слів;

– відмінний порядок розташування членів речення;

– різна частотність вживання тих чи інших граматичних конструкцій [1].

Як бачимо, головним чином перекладач стикається з розбіжностями в лексичному складі двох мов та їхніми граматичними відмінностями (в основному – через неспівпадіння граматичних категорій).

За змістом текст офіційно-ділового листа має відповідати таким вимогам, як: чіткість структури, логічний виклад інформації, однозначність, лаконічність, переважання простих конструкцій, наявність етикетних форм, емоційно-нейтральна лексика та об'єктивність.

В аспекті дослідження особливостей перекладу складових «тіла листа» доречним є розгляд основних груп перекладацьких прийомів: лексичних, граматичних і семантичних. Наведемо їхню класифікацію за М. Шрайбером:

- лексичні:

– лексичне запозичення (запозичення лексеми з вихідної мови у мову перекладу);

– лексична заміна (заміна лексичного елемента вихідної мови еквівалентним елементом у мові перекладу);

– лексична зміна структури;

- граматичні:

– дослівний переклад (збереження кількості лексем, частин мови, порядку слів);

– перmutація (зміна порядку слів);

– розширення або звуження (збільшення або зменшення кількості слів);

– внутрішньокатегоріальна заміна (заміна граматичної функції частини мови);

– транспозиція (заміна частини мови);

– трансформація (заміна синтаксичної конструкції);

- семантичні:

- семантичне запозичення (надання виразу в мові перекладу значення, притаманного виразу вихідної мови);

- модуляція (заміна слова або словосполучення вихідної мови мовою перекладу, значення якого логічно витікає із значення вихідної лексики. Наприклад, предмет замінюється описом його функції);

- експлікація або імплікація (розширення або звуження значення лексики) [4, с. 152].

Як бачимо, в цій класифікації найбільш розгорнуто представлені *граматичні* прийоми перекладу. Але на практиці рідко можна зустріти окремий прийом у «чистому» вигляді. Зазвичай перекладач має справу з парами прийомів. Таким чином, одне речення може бути перекладено із застосування двох або більше прийомів перекладу з різних груп.

Для наочності використання прийомів перекладу на практиці розглянемо декілька прикладів. Етикетну форму привітання «*Liebe Kolleginnen, Liebe Kollegen*» було перекладено як «*Дорогі колеги*» [5], тобто із застосуванням прийому генералізації, який можна віднести до семантичної групи перекладацьких прийомів. Найбільш уживана завершальна формула листа в німецькій мові «*Mit besten Grüßen*» відповідає сталій формі в українській мові «*З найкращими побажаннями*» [5]. У цьому прикладі вираз було перекладено за допомогою лексичної заміни.

В українській мові часто вилучається особовий займенник «ми» який завжди вживається в німецькій мові у зв'язку з експліцитним представленням інформації. Наприклад, *Wir hoffen – Сподіваємось, Wir bieten – Пропонуємо* [5]. Імена, прізвища та власні назви міст і вулиць відтворюються в тексті перекладу за допомогою прийому лексичного запозичення (наприклад, *Walter Degen – Вальтер Деген, wul. Lavrska – вул. Лаврська*) [5]. Зазвичай для реалізації цього прийому в німецько-українському напрямі перекладу використовується транскрипція (в тому числі практична транскрипція), рідше – транслітерація або калькування. Під час перекладу спостерігається зміна порядку розташування членів речення, особливо – обставин місця і часу. Часто обставина часу взагалі вилучається. Наприклад, «*heute wollen wir Sie auf zwei Angebote hinweisen*» перекладено із вилученням обставини часу і займенника «ми» – «*Хочемо звернути Вашу увагу на нові пропозиції*» [5].

Також характерною особливістю перекладу є застосування граматичного прийому перерозподілу речень (напр., членування

складних речень на прості з метою полегшення сприйняття змісту). Наприклад, складне речення *«wieder geht ein Jahr zu Ende, ein ereignisreiches Jahr mit vielen interessanten Projekten, spannenden Begegnungen und neuen Impulsen.»* було поділено на 2 простих: *«знову минає рік. Він був насичений подіями, багатьма цікавими проектами, захопливими зустрічами та новими зачинами»* [5].

Задля збереження комунікативної настанови тексту оригіналу перекладач також може вдатися до семантичних прийомів експлікації або модуляції. Наприклад, німецькомовний заклик *«Ergreifen Sie Ihre Chance!»* перекладено українською мовою як *«Не пропустіть свій шанс!»* [5] із використанням антонімічного перекладу, який є перекладацькою технікою в межах прийому модуляції.

Якщо в тексті оригіналу було вилучено «очевидну» інформацію, під час перекладу її необхідно роз'яснити шляхом додавання допоміжних лексем або речень. Наприклад, *«Pässe können weiterhin auch ohne Termin beantragt werden»* перекладено із додаванням уточнюючих *«Заяву на отримання німецького паспорту можна подавати надалі також і без дати співбесіди»* [5].

Тож можна дійти висновків, що переклад офіційно-ділової кореспонденції вимагає від перекладача не лише фахових знань, а ще й обізнаності в державних стандартах оформлення документації відповідної країни та їхніх мовних нормах. Для досягнення адекватності перекладу слід застосовувати різні перекладацькі прийоми. Найпоширенішими із них є лексичні, семантичні та граматичні. Їх вибір залежить від роду проблеми, із якою зустрівся перекладач, наприклад, відмінність у лексичному складі або неспівпадіння граматичних конструкцій тощо. Слід пам'ятати, що переклад не обмежується вибором одного або декількох прийомів, а залежить від контексту і ситуації.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. Москва : Международные отношения, 1975. 324 с.
2. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення : навчальний посібник. 6-те вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2008. 448 с.
3. DIN 5008 Vorlage: Schritt für Schritt eigene Briefe formatieren. URL: <https://www.deutschepost.de/de/b/briefvorlagen/normbrief-din-5008-vorlage.html> (дата звернення: 22.05.2020).

4. Snell-Hornby M. Handbuch Translation / Mary Snell-Hornby, Hans G. Hönl / Paul Kußmaul, Peter A. Schmitt (Hrsg.). Zweite, verbesserte Auflage. Tübingen: Stauffenburg, 2006. 436 s.

Джерела ілюстративного матеріалу:

5. Infobrief Bildungskoooperation Deutsch 16/2018 // Офіційний сайт Гете Інституту в Україні. URL: <http://www.goethe.de/ins/ua/uk/kie.html> (дата звернення: 22.05.2020).

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Безвесильная Н.Т.

старший преподаватель,

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

ТРУДНОСТИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ

Сегодня человечеству доступны все возможные источники информации со всех уголков мира. Но для ее использования необходимый правильный перевод этой информации, который бы наиболее точно ее передавал, без искривлений ее смысла.

Сегодня перевод – это неотъемлемая часть человеческой цивилизации. Со второй половины двадцатого столетия переводчик играет важную роль в налаживании научно-технических и коммерческих связей. Понятие перевода является достаточно сложным. При переводе играют большую роль не только языковые, но и социальные, психолингвистические и культурные аспекты. Перевод – это замена текста одного языка (языка оригинала) эквивалентным текстом другого языка (языка перевода). Он состоит из элементов и структур языка оригинала и элементов и структур языка перевода и системы языков, которые были использованы при переводе [2, с. 167].

Для того, чтобы сделать максимально качественный и адекватный перевод, переводчик должен хорошо знать язык оригинала и язык перевода, он также должен быть сведущим в тонкостях и особенностях перевода в обоих языках. Переводчику необходимо правильно понимать текст и иметь достаточную базу фоновых знаний, относящихся к отрасли текстов, с которыми он работает, для того, чтобы максимально верно воспроизвести смысл и подобрать необходимые соответствия [1, с. 20].

В настоящее время количество литературы по экономике непрерывно растет, и в связи с этим растет и потребность качественного перевода иностранных экономических текстов для обеспечения доступа к информации для людей во всем мире.

Есть особенности перевода, которые касаются отрасли экономики. При переводе экономических текстов является очень важным

целесообразный и правильный перевод терминологии. Это одна из самых главных трудностей переводчика. Чтобы правильно переводить текст, переводчик должен знать предмет перевода. Он должен ориентироваться в области, в которой находится текст перевода.

Для работы с текстом в этой сфере, и чтобы владеть знаниями, которые касаются этого раздела науки в отрасли экономики, переводчику необходимо сделать краткий обзор и познакомиться с основными экономическими принципами. Он должен учитывать стилистику такого текста, чтобы сделать адекватный перевод, должен быть ознакомлен с терминологией в этом направлении [3, с. 26].

Отрасль экономики является специфической благодаря использованию специальных терминов, при переводе которых необходимо учитывать некоторые особенности характера текста.

Каждое слово имеет несколько словарных соответствий, поэтому переводчик должен определить и выбрать наиболее целесообразное словарное соответствие, обращая внимание на соответствие текста, специфику языка оригинала и языка перевода и характер написанного текста.

Для правильного перевода есть определенные переводческие приемы, которые используются при работе во время перевода: переводческие лексические трансформации (разного рода замены лексических элементов языка оригинала во время перевода), транскодирование (звуковая форма слова языка оригинала передается буквами языка перевода), калькирование (дословный или буквальный перевод), контекстуальная замена (благодаря этой замене переводным соответствием становится слово или словосочетание, которое не является словарным соответствием), описательный перевод (слово или словосочетание заменяется в языке перевода словосочетанием, чтобы адекватно передать смысл данного слова или сочетания), перестановка (во время перевода лексические элементы меняются местами).

Но самым распространенным способом перевода лексических единиц является выбор словарного соответствия, так как текст относится к отрасли экономики и имеет достаточно большой объем специфических терминов.

Следовательно, при переводе текстов в отрасли экономики переводчику нужно прикладывать очень много усилий, чтобы перевод текста был адекватный и правильно передавал смысл текста оригинала.

Список использованных источников:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури, частина II: навчальний посібник-довідник для студентів вищих навчальних закладів / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 303 с.
2. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода / В.Н. Комиссаров. – М.: Международные отношения. –1980. – 167 с.
3. Фоновые знания и имплицитная информация. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://linguistic.ru/index.php?id=85&op=content>

Иванов А.Э.

аспирант,

Минский государственный лингвистический университет

НЕВЕРБАЛЬНЫЕ СРЕДСТВА КАК ПОКАЗАТЕЛЬ КООПЕРАТИВНОСТИ КОММУНИКАЦИИ

В коммуникативном пространстве современного мира наблюдается стремительный рост визуальных средств передачи различной информации, что, в свою очередь, вызывает интерес к исследованию невербального компонента коммуникации у специалистов из различных областей науки, а именно, психологии, философии, социологии и не в меньшей степени лингвистики. При этом зачастую подчеркивается, что невербальные средства наравне с вербальными (языковыми или речевыми) также передают коммуникативно значимую информацию, которая по некоторым заявлениям составляет от 40 % до 80 % [1].

Тексты, которые содержат информацию, передаваемую несколькими знаковыми системами, называются креолизованными. Именно такое свойство кинодискурса, образцы которого послужили материалом для настоящего исследования, как креолизованность позволяет изучать взаимодействие двух базовых составляющих (вербальной и невербальной) любого коммуникативного акта [2]. Обладая наряду с языковыми средствами целевой установкой, невербальные знаки и символы несомненно имеют значимость при соблюдении правил и принципов речевого общения. Тем не менее, степень их значимости в том или ином типе дискурса все еще предстоит определить [3]. Так,

целью данной работы является установление роли невербального компонента при реализации коммуникативных кооперативных стратегий и тактик в кинодискурсе на английском и русском языках.

Материалом для исследования стали 300 диалогов, отобранных из британских фильмов и белорусских фильмов на русском языке. Участниками диалога являются представители малой языковой группы (родственники, близкие друзья), между которыми сложились неофициальные отношения. Тематика диалогов при этом ограничивалась обиходно-бытовой сферой. Невербальный компонент при таком типе отношений в гораздо меньшей степени подвержен контролю со стороны коммуникантов, а следовательно, позволяет установить истинные намерения собеседников и определить реальную линию коммуникативного поведения – конфликтную или кооперативную [4].

Исследователями выделяется до 15 различных невербальных подсистем, среди которых такие, как одорика, аускультация, системология и другие [5]. Тем не менее далеко не все из них участвуют в реализации кооперативных стратегий и тактик, как конструктивных намерений коммуникантов. Анализ показал, что следующие подсистемы невербальных средств оказывают непосредственное влияние на осуществление принципов и правил речевого общения, а значит, и кооперативности в целом:

1. Такемы – прикосновения различного характера (рукопожатия, поцелуи, поглаживания, похлопывания и др.). Такемы являются наиболее частотными невербальными средствами как в английском, так и в русском материале – 40 % и 37%, соответственно.

2. Фонационные средства – плач, смех, вздохи, усмешки и т.д. Частотность употребления фонационных средств в англоязычном разговорном дискурсе составляет – 34%, в русскоязычном – 10%.

3. Проксемы определяются положением коммуникантов в пространстве по отношению к другу к другу и являются важным средством поддержки стратегии искренности. Их употребляемость в английском языке составляет 8 %, в русском – 17 %.

4. Кинемы, представленные различными жестами и жестовыми движениями, не так широко распространены в исследуемом материале – 5 % в англоязычном кинодискурсе и 12 % в русскоязычном.

5. Особая роль отведена акционально-практической деятельности, основным средством выражения которой является позитивное действие, совершаемое в пользу другого коммуниканта. Такие действие

направлены на сохранение или восстановление доверительных близких отношений. К позитивным действиям чаще прибегают представители русскоязычной лингвокультуры (15%), чем представители англоязычной (8 %).

6. К мимическим средствам осуществления кооперативности можно отнести улыбку – 5 % в материале на английском языке и 8 % – на русском.

Следует отметить, что невербальный компонент коммуникации может выполнять три основные функции по отношению к вербальному – замещение (невербальный знак используется вместо вербального), дублирование (два знака используются одновременно), дополнение (невербальный компонент усиливает или акцентирует вербальный) [6]. Особое внимание следует обратить на функцию замещения вербального знака невербальным, так как тем самым подчеркивается самостоятельность данного компонента коммуникации и его значимость при осуществлении кооперативности. Употребительность данной функции в англоязычном кинодискурсе составляет – 23 %, в русскоязычном – 17 %.

В целом среди показателей кооперативности выделяют прагматический критерий, при котором цели общения достигаются коммуникантами в полной мере. При этом подчеркивается, что делается это оптимальными обоюдодоприемлемыми средствами, которые не нарушают интересов ни одного из участников диалога. Специфических языковых средств, которые бы четко указывали на конструктивную линию ведения коммуникации, на наш взгляд, на сегодняшний момент определить не представляется возможным в силу их большой вариативности. Однако, невербальные средства, обладающие в некоторых случаях большей однозначностью, определенно могут указывать на характер истинной коммуникативной установки, так как являются спонтанными и неподготовленными реакциями. Следовательно, невербальный компонент коммуникации наряду с вербальными не только служит средством выражения кооперативных стратегий, с одной стороны, и, с другой, может рассматриваться как показатель деструктивности/конструктивности коммуникации.

Список использованных источников:

1. Mehrabian, Albert. *Silent Messages: Implicit Communication of Emotions and Attitudes*. – 2nd. – Belmont, CA: Wadsworth, 1981 – 196 p.

2. Антошинцева М.А. Невербальный компонент и его функции в коммуникативно-прагматической организации дискурса (на материале жанра интервью): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / М.А. Антошинцева. – СПб., 2004. – 24 с.

3. Ю. Е. Д. Репрезентация невербальных средств коммуникации в современном испанском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / Е. Д. Ю. – Иркутск, 2009. – 23 с.

4. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика / Г.Е. Крейдлин. – М.: Новое литературное обозрение, 2002 – 530 с.

5. Столярова Л.Г. Вербальные и невербальные компоненты коммуникации в текстах французских комиксов (на материале комиксов серии «Астерикс»): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / Л.Г. Столярова. – Воронеж, 2012. – 23 с.

6. Белозерова А.В. Языковая репрезентация коммуникативного поведения инициатора конфликта в англоязычном художественном тексте (гендерный аспект): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Белозерова А.В. – Иваново, 2016. – 210 с.

Наукове видання

**СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД
НА ВИВЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ
ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК**

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73021, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 29.03.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0321-82.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.